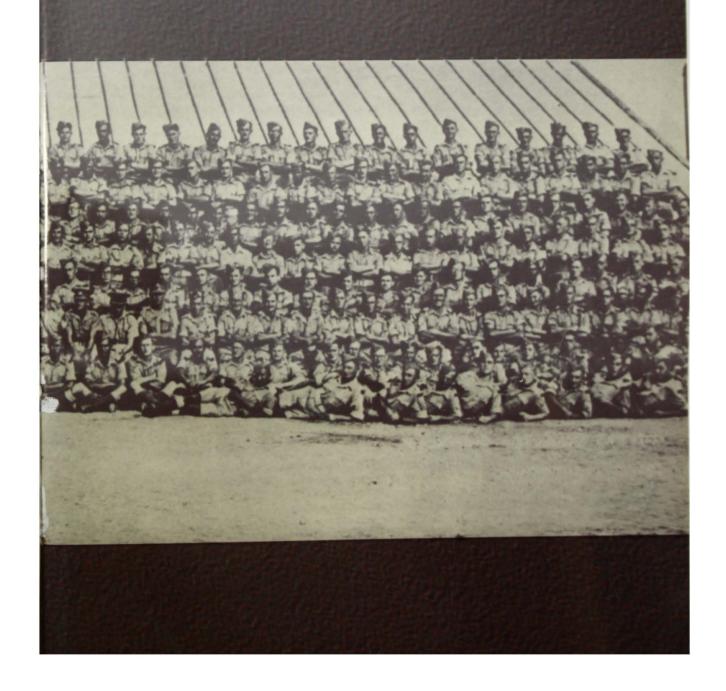
XPONIKA הונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΘ΄ ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 145 . ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1996 . ΤΙΣΡΙ-ΧΕΣΒΑΝ 5757

Όταν βεβηλώνονται οι τάφοι...

10 ΜΑΙΌΥ 1990: το πτώμα ενός ηλικιωμένου 81 ετών βγάλθηκε από τον τάφο του και βοέθηκε πεταμένο στο έδαφος του εβραϊκού νεκροταφείου στη γαλλική πόλη Carpentras. Τριάντα τέσσερις άλλοι τάφοι στο ίδιο χοιμητήσιο συλήθηκαν ή καταστράφηκαν. Η συγκίνηση που προκλήθηκε στη γαλλική κοινή γνώμη ήταν μεγάλη, η αποστροφή που δημιουργήθηκε στους ευοωπαίους τεράστια. Παρ' όλον ότι η βεβήλωση εβραϊκών νεκροταφείων δεν ήταν η πρώτη, οι ένοχοι δεν βρέθημαν τότε, παρά τις συστηματικές έρευνες της γαλλικής αστυνομίας.

6 ΙΟΥΝΙΟΥ 1996: ο τάφος ενός εβδομηντάχρονου βεβηλώνεται στο κεντρικό κοιμητήριο της Τουλών. Δύο μέρες αργότερα, η γαλλική αστυνομία συλλαμβάνει τέσσερα άτομα ηλικίας 25 - 30 ετών, οι οποίοι δεν αργούν να ομολογήσουν ότι είναι οι ένοχοι κι ότι ανήκουν σε παραστρατιωτικές οργανώσεις συγγενείς με την 'Ακρα Δεξιά,

πιστές στην ανάμνηση του Αδόλφου Χίτλες. Οι ίδιοι ομολογούν ότι ήταν οι υπεύθυνοι των όσων έγιναν στις 10 Μαΐου 1990 στο Carpentras. «Θέλαμε τότε να δώσουμε ένα μεγάλο χτύπημα κατά των Εβραίων, να τιμήσουμε τα γενέθλια του Χίτλες, στις 20 Απριλίου», δήλωσαν απολογούμενοι στην αστυνομία της Ανignon.

ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ των έξι αυτών χρόνων (1990 - 1996), οι βανδαλισμοί στα διάφορα γαλλικά νεκροταφεία δεν σταμάτησαν. (Ο Γάλλος πρώην υπουργός Πολιτισμού Jacques Lang θα αναρωτηθεί: «Γιατί άραγε χρειάστηκαν έξι χρόνια στην αστυνομία για να συλλάβει τους υπεύθυνους;»). Οι αρμόδιες αρχές και οι παράγοντες της γαλλικής κοινωνίας έδωσαν κατά καιρούς στο αποκρουστικό αυτό φαινόμενο κάθε είδους εξηγήσεις: άλλοι θεώοησαν πως ήταν έργο Σατανιστών, άλλοι νεχρόφιλων, άλλοι μίλησαν για

Συνέχεια στη σελ. 26

ΕΙΚΟΝΑ ΕΣΟΦΥΛΛΟΥ: Από το βιβλίο «The living bridge» του Μουσείου Εβραϊκής Διασποράς Μπετ Χατεφουτσότ. Τελ Αβίβ, 1983.

H

Μία διαθήκη Ισραηλίτιδος της Ζακύνθου τον 17ο αιώνα

κατωτέρω διαθήκη συνετάχθη καθ' υπαγόρευσιν της ευγενούς αρχόντισσας Ρεφηάς, χήρας Σίμιονος Δε -Μοϊζέ Κοπίου, παρά τω συμβολαιογράφω Γεωργίω

Ρούσω, τα πρακτικά του οποίου συγκατεστράφηκαν κατά τους σεισμούς και την πυρκαϊάν της Ζακύνθου κατ' Αύγουστον του 1953.

Περί της εβραϊχής οιχογενείας Κοπίου ολίγα δυστυχώς μας είναι γνωστά πάντως απαντά αύτη κατά τον 16ον αιώνα εν Ζακύνθω και εις τα πρόσωπα του Ισαάκ ποτέ Ιακώβου Κοπίου, τιμωμένου διά του τίτλου Μεγαλοπρεπούς, απονεμομένου επί βενετοκρατίας εις εξέχοντας πολίτας και Σασάλου Κοπίου το 1585.

Η εν λόγω διαθήπη διεσώθη εν αντιγράφω εις αθλίαν πατάστασιν μετά δυσπολίας δε πατορθώθη η αντιγραφή αυτής υπ' εμού, εν γνώσει τελούντος των διαφόρων γραφιπών παραπτήρων του τέως Αρχειοφυλαπίου, το οποίον επί δεπάδας ετών διηύθυνα παι εμελέτων.

Εχ των πλουσίων δωρεών της διαταχτρίας Ρεφηάς φαίνεται ότι η οιχογένεια Κοπίου ήτο εχ των πρωτευουσών επί πλούτω εν Ζαχύνθω, ουδόλως δε παράδοξον τα πλούτη αυτής να προήρχοντο είτε εχ του εμπορίου, είτε χαι εχ της τοχογλυφίας, μάστιγος χατά τα έτη εχείνα διά τον πτωχόχοσμον, η αχόλαστος εξάσχησις της οποίας ηνάγχασε τον τότε βενετόν προβλεπτήν θαλάσσης Αντώνιον Βερνάρδον να προβή εις την ίδρυσιν Ενεχυροδανειστηρίου (25 Ν/βρίου 1670), τόσω ευεργετιχώς λειτουργήσαντος μέχρι των χαθ' ημάς ημερών.

Λεωνίδας Χ. Ζώης

[Ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ (1865-1956) υπήρξε διαπρεπής ιστοριοδίφης ο οποίος ασχολήθηκε κυρίως με την ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας του,

της Ζαχύνθου. Από το 1892 εξέδιδε το περιοδικό «Αι Μούσαι», ενώ μεταξύ των πολλών δημοσιευμάτων του κύριο έργο είναι το «Λεξικό Ζαχύνθου»].

Ν ΟΝΟΜΑΤΙ του παντοδυνάμου και αιωνίου Θεού 1671 Ιουλίου 30 εις τον αιγιαλόν της πόλεως Ζαχύνθου εις την χοντράδα¹ των αγίων Πάντων εις τον οίχον οπού την σήμερον κατοικεί η αρχόντισσα χυράτζα ρεφηά γυνή χαι κληρονόμα του ποτέ Sr2 σίμον δε μοϊζέ Κόπιου, αναχραζόμενος εγώ ο νοτάριος με τους υποχάτωθεν υπογεγραμμένους μάρτυρας παραχαλεστοί από την άνωθεν χυράτζα ρεφηά διά να ποιήση την παρούσα της διαθήχης και ύστερή της διόρθωσιν ευρισκόμενη άρρωστη μα έχων χάριτι Θεού τον νουν και τας φρένας υγιείς, ερωτήθη

υπό εμού νοταρίου αν αφίνη εισέ σκλάβους και οσπιτάλε κανένα πράγμα και είπε δεν αφίνη είτα λέγει, αφίνω διά την ψυχή μου εις τα Ιεροσόλυμα δουχάτα3 βενέτιχα τέσσαρες χιλιάδες πενταχόσια nº 4.500 και εις το σαφε δουχάτα δύο χιλιάδες διαχόσια πενήντα nº 4 2.250, αχόμη και εις το θεβρόν δύο χιλιάδες διαχόσια πενήντα nº 2.250, οπού είναι όλα δουκάτα χιλιάδες εννηά, τα οποία να είναι ομπλεγάδοι5 οι κληφονόμοι οπού αφίνω να τα δεποζιτάρουν εις την Τζέχα? της Βενετίας διά να ευρίσχονται αιωνίως και το προ⁸ των αυτών σολδίων9 να θέλουν τα σχου-

Μία διαθήκη Ισραηλίτιδος της Ζακύνθου τον 17ο αιώνα

δέρουν10 κάθε χρόνον οι γαστάλδοι11 οπού θέλουν κατά καιοόν εις την Βενετία και να τα δίδουν εις τους άνωθεν τόπους Ιεροσόλυμα σαφέ και θεβρόν α προπορτζιόν12. Έτι λέγει αχόμη αφίνω δύο χιλιάδες δουκάτα βενέτικα εις την αυτήν Τζέκα και το προ να το σκουδέρουν ομοίως οι άνωθεν γαστάλδοι, τα οποία σολδία του προ να τα στέλνουν εδώ εις την Ζάχυνθο και να τα οετζιβέοη¹³ εις τα γέοια του ο s. μισαέλ σαδίας και να τα ξοδιάζη να κάνη μπενεφίτζιον14 και αγουμέντο¹⁵ του συναγωγιού μας οπού ευρίσκεται εις την κοντράδα του αγίου νιχολάου των ξένων, τόσο ο αυτός σαδίας, ωσάν και οι κληρονόμοι του, του οποίου σαδία και κληοονόμοι του αφήνω το σπίτι οπού έχω χοντά εις το αυτό συναγώγιο και να μην ημπορή κανείς να τους διασείση 16 και ετούτο διά την ψυχή μου· περό17 με ετούτο να έχουν όμπλιγο πάντα να σερβίρουν 18 το αυτό συναγώγι από όλα τα χρειαζόμενα δίχως καμίαν πλερωμήν. Έτι λέγει: αφίνω του αυτού σαδία να έχη εις τας χείρας του πέντε ζευγάρια... μονή¹⁹ ασημένια, οπού τα βάνουν εις την παλαιά και ένα καντήλι ασημένιο διά να τα οσερβάρη²⁰ και τα βάνη εις το αυτό συναγώγιο αχόμη του αφίνω να έχη εισέ φύλαξι τα παρουχή και μαπόθ οπού ευρίσκονται εις τα χέρια του του αυτού σαδία και ό,τι άλλο ήθελε ιντράρει21 εις το μπενεφίτζιον του αυτού συναγωγιού να είναι και ευρίσκεται εις τα χέρια του αυτού σαδία και κληρονόμοι του αιωνίως μην έχοντας όμπλιγο ο αυτός σαδίας και οι κληοονόμοι του να ρεντέρουν²⁷ κόντο²³ κανενού: και να είναι ομπλιγάδα ο αυτός σαδίας να φτιάνη την τίβα του αυτού συναγωγιού από τα σαλδία οπού θέλει φετζιβέφει²⁴ από το άνωθεν ποο της Τζέκας. Έτι λέγει θέλω και αφίνω ακόμη του άνωθεν S μισαέλ σαδία δουκάτα βενέτικα χίλια Νο 1000 να τα πέρνη από τα κρέδιτά μου²⁵ διά την ψυχή μου: αχόμη χρεωστώ του αυτού σαδία οιάλια²⁶ τοιαχόσια Νο 300 οπού μου τα εδάνεισε εισέ πλέον φορές, τα οποία να θέλουν του τα δόσει οι κληφονόμοι. Έτι λέγει, το άνωθέ μου συναγώγιο να μην ημπορή

κανείς να πρετεντέρη να έγη κανένας δοσμένο εις αυτό, μόνο να είναι και αγρικάται πάντα εις το όνομά μου, εις το οποίο θέλω και αφίνω δύο προκουρατόρους²⁸, το s. γιακόβ Κόπιο και τον ξάδελφό μου s. μικαέλ σαδία διά να προβλέπουν τα ιντερέσα²⁹ του αυτού σοναγιού μου. εβγάνοντας από το άνωθεν ποο και ό,τι άλλο ιντοάρει εις το άνωθεν συναγώγιο να οπεράρεται³⁰ από τον άνωθεν s. μισαέλ σαδία και να μην έχει όμπλιγο να ρεντέη κανενού κόντο εις άνωθεν. Έτι λέγει: αφίνω της γυναιχός ονόματι σάρας οπού ευρίσκεται και αναθράφη εις το σπίτι μου δουκάτα ζακυθινά δέκα χιλιάδες πενταχόσια, τα ήμιση εισέ τόσα ρούχα και ασημοχρύσαφο και τα άλλα μισά εισέ τόσα μετοητά να τα πέρνη από τα κρέδιτά μου: ακόμη αφίνω της χήρας του ποτέ γιοσέφ αχόμη δουχάτα διαχόσια ζαχυθινά: αφίνω της γυναικός ονόματι σιμιχάς γυνή του γιοσέφ Ταλιάνου δουκάτα τρακόσια ζακυθινά: ακόμη αφίνω της ανηψιάς μου ονόματι μπελίνα οπού ευρίσκεται στο ροβίγο31 δουκάτα χίλια ζακυθινά, τα οποία λεγάτα όλα να τα πέρνουν οι άνωθεν λεγατάριοί μου από τα κρέδιτά μου: έτι λέγει: θέλω και ορίζω και αφίνω του s. γιακόφ Κόπιου του ξαδελφού μου και των κληρονόμων του δουκάτα βενέτικα δύο χιλιάδες Νο 2000, τα οποία να τα πέρνη από τα κρέδιτά μου αρεσούμενά του και ετούτο διά την ψυχή μου, και διά πολλές δούλεψες οπού μου έχαμε και να μην ημπορή κανείς να δόση καμμία μολέστια³² του άνωθεν S. γιακόβ Κόπιου διά τισκον στόν33 οπού μου έχαμε εις τα χρέδιτά μου, διατί ξέρω πως πάντα με δούλεψε ποντουαλμέντε. Έτι λέγει: αφίνω του ευγενή S. μαρίνου μοτζενίγου τη σταφίδα οπού ιντρομετέρισα35 του πέτα και είναι δελιμπεράδα³⁶ εις το όνομά του, διατί έλαβα την πλερωμήν και σοτισφατζιόν37 από δάφτονε38 S. αφίνω του αμπραμή σείρ δουκάτα εκατό: ακόμη αφίνω της θηβράς δουκάτα πενήντα Νο 50. Έτι λέγει, αφίνω της χιράτζας ρεφιούλας, θυγατέρας του S. σίμων του ποτέ αμπράμ Κόπιου δουχάτα χιλιάδες πέντε ζαχυθινά. Αχόμη αφίνω της αυτής χυράτζας ρεφιού-

λας το κρέδιτο οπού έχω να λάβω από τον σίμον τον πατέρα της, με ετούτο περί να θέλη πάρει διά άνδρα της τον S. αμπραριά, υιον του ποτέ οαφαέλ χαχάμι Κόπιου: Έτι λέγει, αφίνω της χυράτζας ρίχας της ανηψιάς μου, αδελφή του άνωθεν S. σίμων, δουκάτα χίλια Νο 1000 ζακυθινά, αχόμη αφίνω της ανηψιάς μου της κυράτζας ριτζίνας, γυνή του S. γιοσέφ μάλτη, τρεις καδένες μαργαοιταρένιες οπού της έχω σημάδι³⁹ ακόμη της αφίνω και το σκρέτο⁴⁰ του S. γιοσέφ του ανδρός της: αφίνω του ισδοαέλ του αναθοεφτού μου δουκάτα διακόσια ζακυθινά. Έτι λέγει,. θέλω ότι όσοι: ευρίσχουνται δεμπιτόροι41 μου από τους ξεχωρίτας, τους κάνω αμπιλιτά⁴² να πλεοώσουν το δέμπιτό τους⁴³ τους εισέ τέρμινο44 χρόνους δέκα Νο 10 εργόμενους πλερώνοντας κάθε χρόνο τους κληφονόμους μου απροπορτζιόν κατά την σούμα⁴⁵ οπού χρεωστεί καθ' ένας ...... 46...... να μην ημποφούν οι κληφονόμοι μου να τους πένρουν κανένα διάφορο .....47..... καβιδάλ48 και η αυτή αμπιλιτά να αγρικάται διά τους ξεχωρίτες και όχι διά άλλους, έτι λέγει, οι λεγατάροι⁴⁹ μου να σχουδέρουν τα λεγάτα οπού τους αφίνω από τους δεμπιτόρους μου όταν θελήσουν. Έτι λέγει, αφίνω τους αμπραμή Τζεγόρ δουκάτα ζακυθινά πεντακόσια να τα σχουδέρη και αυτός από τα κρίδιτά μου ως άνωθεν. Έτι λέγει: αφίνω διά καθολικούς μου κληρονόμους εις ούλα μου τα καλά μόμπιλε50 ασημοχούσαφο, κοέδιτα, κοντάδα51 οπού μου ευρίσκονται να έχω και εισέ κάθε λοής μόδον52 μου ηθέλανε ασπετάρει53 να λάβω παρόντα και μέλλοντα τον S. σίμων του ποτέ αμπραμή Κόπιου τον ανιψιό μου και τον S. αμπραμή, υιόν του ποτέ S. ραφαέλ γαγάμι Κόπιο, ο οποίος S. αμπραμής να είναι αμπλιγάδος να δόση της χυράτζα ραχέλας της αδελφής του δουκάτα χίλια ζακυθινά από το μερτικό του οπού θέλει πάρει διά μία βολά τόσο, αχόμη αφίνω του S. ιζάχ και μιχαέλ αδελφοί, παιδιά του ποτέ αμπραάρι Κόπιου δουκάτα πεντακόσια ζακυθινά. Έτι λέγει: θέλω και αφίνω διά κουμέσους⁵⁴ μου τους S. οαφαέλ Κοφίνη, μισέλ σαδία, γιαχώβ Κόπιο

και Γιοσέφ μάλτη, οι οποίοι να θέλουν χάμει ινβεντάριο55 μετά τον θάνατόν μου εις το πράγμα μας οπού μου ευρίσκεται να έχω διά να το έχουν και κρατούν εισέ φύλαξε έως να δεσποζιταριστούνε⁵⁶ τα άνωθεν δουκάτα χιλιάδες έντεκα εις την αυτήν Τζέχα και κάνοντας το αυτό δεπόζτο, ετότες οι άνωθέν μου κληοονόμοι να λαβαίνουν το πράγμά μου, ως άνωθεν. Έτι λέγει θέλω ότι το σπίτι οπού έχω εισέ νοίκι από τους S. σαηδέους, να θέλουν νοικιάζει οι άνωθεν χομέσοι μου και να βάνουν το σολδί εις την κάσα του ινβιντάριου και ούτως ετελείωσε την παρούσά της διαθήχη θέλοντας να έχη το στέφεον και απαφασάλευτο εις τους αιώνας και όσες άλλες διαθήχες ευφεθούνε να έχω γεναμένες προπινώτερα, να μην αξίζουν, μόνον η παρούσα να διαμένη απαρασάλευτη, ως άνωθεν, υπό μαρτυρίας του ευλαβεστάτου ιερέως παπά κυο έχτωο Φασόη, του σπετάμπιλε⁵⁷ S. Τζουάννε μαχοή του ποτέ S. μπαζέλλιου και S. Τζώρτζι σβερόνα, οι οποίοι θέλουν υπογράψει Έχτωρ ιερεύς ο φασόης μαρτυρώ, ως άνωθεν, με την όπισθεν δεπενιατούρα58.

Τζουάνες μαχοής μαρτυρώ ως άνωθεν με την όπισθεν δεπενιατούρα, Τζόρτζις σβερόνας μαρτυρώ τα άνωθε με την όπισθε δεπενιατούρα.

Γιώργιος ρούσος νοτάριος βένετος.

Εξήγησις δυσνοήτων λέξεων

1) συνοιχία. 2) Sr=signor=χυρίου. 3) δουκάτον=νόμισμα βενετικόν, χουσούν και αργυοούν. 4) nº=numero=αριθμός. 5) υπόγοεοι. 6) καταθέτουν. 7) Τράπεζαν. 8) κέρδος, ωφέλεια. 9) χρημάτων. 10) εισπράττουν. 11) επίτροποι. 12) κατά προτίμησιν. 13) παραλαμβάνη. 14) ευεργέτημα. 15) βοήθειαν. 16) πειράξη, ενοχλήση. 17) όμως. 18) υπηρετούν. 19) λέξις ημιεφθαρμένη. 20) διαφυλάττη. 21) τύχει. 22) δίδουν. 23) λογαφιασμόν. 24) λαμβάνει, 25) πιστώματα, 26) νόμισμα βενετιχόν. 27) αξιοί, απαιτή. 28) επιτρόπους. 29) συμφέφοντα. 30) χοησιμοποιήται. 31) Νομός της Ιταλίας. 32) ενόχλησιν. 33) αντενέργειαν. 34) με πάσαν αχρίβειαν. 35) παρεχώρησα. 36) ελεύθερη. 37) ιχανοποίησιν. 38) από αυτόν. 39) ενέχυρον. 40) ομόλογον. 41) οφειλέται. 42) ευχολίαν. 43) χρέος, οφειλήν. 44) εντός δεχαετίας. 45) ποσότητα. 46) λέξις ημιεφθαφμένη. 47) λέξις ημιεφθαρμένη. 48) χεφάλαιον. 49) δωρεούχοι. 50) χινητά. 51) μετρητά. 52) τρόπον, 53) ανήχει, 54) επιτρόπους, 55) ευρετήριον, 56) κατατεθούν, 57) αξιοσεβάστου,

Μία διαθήχη Ισραηλίτιδος της Ζαχύνθου τον 17ο αιώνα

Ενας Εβραίος που έσωσε Μικρασιάτες

Έρμαν Σπίρερ

Του κ. ΡΑΦΑΗΛ ΦΡΕΖΗ

Ο Έρμαν Σπίρερ

ε τον τίτλο «Ο Έρμαν Σπίφες και η Λίστα του Σίντλες» δημοσιεύτηκε στη «Θεσσαλία» Βόλου (22.5.94) άφθοο του κ. Οφέστη Ρώη, ο οποίος παίρνοντας αφορμή από την προβληθείσα ταινία «Η λίστα του Σίντλεο» παραλληλίζει τον

Σίντλεο με τον Έρμαν Σπίσεο για τον οποίο όπως γράφει: «Η ελληνική ιστορία έχει να παρουσιάσει τον "πρόγονο" του Σίντλεο, τον Έρμ. Σπίσεο, το όνομα του οποίου συνδέθηκε ιδιαίτερα με τον Βόλο».

Αφού περιγράφει σε συντομία το έργο του σημαντιλού αυτού ανθρώπου καταλήγει: «Δεν γνωρίζουμε αν ο διάσημος σκηνοθέτης είχε υπ' όψη του την άγνωστη ιστορία του δικού μας Έρμαν Σπίρερ. Το ερώτημα όμως είναι, και αν υποτεθεί ότι την γνώριζε πριν σκηνοθετήσει τη λίστα του Σίντλερ, την ιστορία του Έρμαν Σπίρερ και τη σύνδεσή της με το ελληνικό μαρτύριο της Μικρασιατικής καταστροφής, οι σκοπιμότητες που τον οδήγησαν στη "λίστα" θα οδηγούσε στη σκηνοθεσία μιας ανάλογης "Λίστας του Σπίρερ"».

Το δημοσίευμα αυτό μας παραχίνησε να αναζητήσουμε πληροφορίες γύρω από τη ζωή και το έργο του Ισραηλίτη Έρμαν Σπίρερ.

Έρμαν γεννήθηκε το 1885 στη Σμύονη από Ελβετούς, Εβοαίους το θοήσκευμα γονείς.

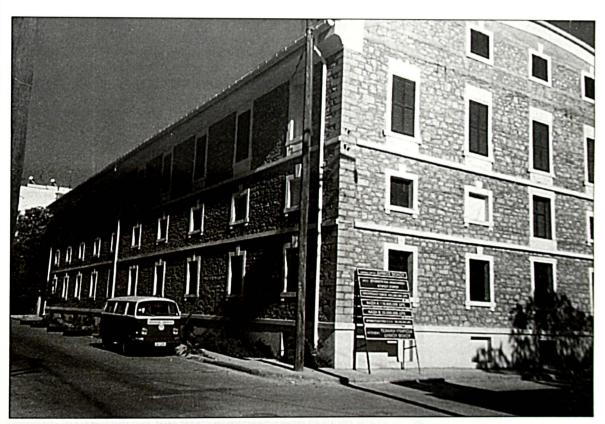
Ο πατέφας του Σιγισμόνδος ήταν διαπφεπής οφθαλμίατφος και αφκετά ευκατάστατος που πλούτισε από το επάγγελμά του. Σε ηλικία 17 ετών ο νεαφός Έφμαν πήγε στη Καβάλα και εφγάστηκε στο μεγάλο καπνεμποφικό οίχο «Κομέφσιαλ». Χάφη στην αφοσίωση και την ευφυία του απόκτησε μεγάλη εμπειφία, που αξιοποίησε δέκα χφόνια αφγότεφα, όταν το 1912 επέστφεψε στη Σμύφνη και ίδφυσε τον ομώνυμο καπνεμποφικό οίχο του.

Ανήσυχος χαφακτήφας και πολύ δραστήφιος όπως ήταν, σύντομα απόκτησε διασυνδέσεις με διεθνείς κύκλους καπνεμπόφων και ιδιαίτεφα της Ευρώπης. Η αξιοπιστία του αλλά και η συνέπεια στις συναλλαγές του

τον ανέδειξαν άνθοωπο με χαλή φήμη ο οποίος ενέπνεε το σεβασμό και την εμπιστοσύνη σε όλους. Στην κοινωνική ζωή του είχε μια πολύπλευοη και ευεργετική δραστηριότητα που την διέχρινε η φιλανθρωπία. 'Ανθρωπος σεμνός και μετριόφρων αφοσιώθηκε στην εργασία του.

Τα μεγάλα ανθρωπιστικά ιδεώδη του φάνηκαν στις μέρες της Μικρασιατικής καταστροφής. Όταν η Σμύρνη καταστρεφόταν από τις φλόγες και μεταβαλλόταν σε ερείπια, ο Σπίρερ που βρισκόταν εκείνη την εποχή στην Ευρώπη, διέκοψε το ταξίδι του και γύρισε για να διασώσει από τους Τούρκους γυναίκες και παιδιά από την ατίμωση και τη σφαγή, προσφέροντας άσυλο τις μεγάλες καπναποθήκες του που προστατεύονταν από την ελβετική σημαία. Παρακινούμενος από τα ορμέφυτα γενναία αισθήματά του

Ενας Εβραίος που έσωσε Μιχρασιάτες: Έρμαν Σπίρερ

Το χτίριο των καπνοαποθηκών του Σπίρερ στο Βόλο.

Ενας Εβραίος που έσωσε Μικρασιάτες: Έρμαν Σπίρερ

έδειξε μεγάλο αλτφουισμό και συμπόνοια για τους 'Ελληνες συνανθρώπους του, ναυλώνοντας με έξοδά του καφάβια για να φύγουν οι πρόσφυγες στην Ελλάδα. Τους έδωσε χρήματα και τους βοήθησε με κάθε τρόπο να διασωθούν. Για τις πράξεις του αυτές, ο αοίδημος Μητφοπολίτης Σμύρνης Εθνομάφτυφας Χρυσόστομος, τον αποκάλεσε «Μέγα εθνικό ευεργέτη».

Την προσωπικότητα και την προσφορά του Σπίρερ μας περιγράφει ο κορυφαίος δημοσιογράφος και εκδότης της «Θεσσαλίας» Τάκης Οικονομάκης, σε δημοσίευμά του:

«'Οταν τα συντοίμια της Μιχοασιατιχής τραγωδίας ερρίπτοντο εις τα αχρογυάλια μας με τα θλιβερά χαραβάνια των προσφύγων της αθλιότητας που κατέφθαναν εκμηδενισμένα άχουσα για πρώτη φορά το όνομα του Έρμαν Σπίρερ. Μέσα εις τον κατάμαυρον και βουρκωμένον ουρανόν της απελπισίας και της απογνώσεως, το όνομα αυτό εποοφέρετο εις τα προσφυγικά γείλη με δάκουα ευγνωμοσύνης στα μάτια, ως μια αχτίδα φωτός, ως ένα βλέμμα παρηγορίας, ως μήνυμα ελπίδας χουσής, που εις την άχραν δυστυχίαν τους εψιθύρισε πως ο χόσμος δεν αποτελείται από ανθοωπόμορφα θηρία μόνον, αλλά υπάρχουν εις αυτόν άνθρωποι με ευγενή ιδανικά, ανώτεροι λειτουργοί της συμπόνοιας και της αγάπης, που συντελούν να ξανανθίσει και πάλιν ο σπόρος της ζωής, μέσα από τα ερείπια του θανάτου και την φρίκην την οποίαν η πολεμική αγριότης σκορπά.

Έτσι έμαθα τον ευεργετικόν ρόλον του Έρμαν Σπίρερ, που εσπευσμένα γύρισε επίτηδες από την Ευρώπη και άνοιξε τις αποθήκες του για να δεχθεί και να σώσει πλήθος προσφύγων τους οποίους έστειλε ύστερα εις την Ελλάδα, ναυλώσας - με ίδια έξοδα ατμόπλοια.

Έμαθα επίσης ότι κράτησε και έσωσε τους καπνεργάτες και τις οικογένειές τους στη Σμύρνη και τους εφοδίασε με χρηματικά βοηθήματα, για να αντέξουν στην προσφυγιά. Αργότερα έμαθα ότι ζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση να μεταφέρει από την Τουρκία "τράνζιτ" τα εκεί αγοραζόμενα καπνά για να τα επεξεργάζονται οι εργάται του στον Πειραιά, τους οποί-

ους εξαχολουθούσε να συντρέχει. Τέλος γνώρισα την επίδραση του μεγάλου χαπνεμποριχού οίχου του στη θεσσαλική καπναγορά με την ίδουση τεραστίων καπναποθηκών. Όλα αυτά αποχουστάλλωσαν μέσα μου το όνομα του Έρμαν Σπίρεο ως μεγάλου αγαθοποιού και φιλέλληνα. ως μεγάλου δημιουογού. Και ποάγματι ήταν τέτοιος. Μια φυσιογνωμία προικισμένη με δυνατά ψυχικά και διανοητικά χαρίσματα που ακτινοβολούσαν την ευεργετική τους δράση. όχι μόνον στον κύκλο της εργασίας του αλλά και εις την έκτασιν ενός ανεξάρτητου αλτρουισμού»

Την τόσο γλαφυρή εικόνα που μας έδωσε ο Οικονομάκης, για τη μεγάλη προσωπικότητα του Σπίρερ επιβεβαιώνουν και άλλες εφημερίδες της εποχής.

Στο πολιτικό μνημόσυνο που έγινε στη Θεσσαλονίκη, ύστερα από τον πρόωρο χαμό του σημαντικού αυτού άνδρα, αναφέρεται ανταπόκριση της 11ης Απριλίου 1927:

«Μεγαλοποεπώς ετελέσθη σήμεοον εις τας αιθούσας του Λευκού Πύογου το ποοαναγγελθέν μνημόσυνον του Έρμαν Σπίρεο που διοργάνωσε, ως γνωστόν, ο Σύλλογος Καπνεμπόρων της πόλεώς μας. Παρέστησαν αι πολιτικαί αρχαί και πλήθος εκλεκτού κόσμου»...

Στην εκδήλωση μίλησε ο αντιπρόεδρος του Συλλόγου Β. Γρηγοριάδης, ο οποίος μεταξύ των άλλων ανέφερε:

«Εν μέσω φλογών της πυφπολουμένης πόλεως, ο Έρμαν Σπίφεφ εύφε λαμπφάν ευκαιφίαν να αναπτύξει όλον τον αλτφουισμόν και τα αισθήματα της μεγάλης ευγενούς ψυχής του.

Η ωραία Σμύρνη είχε μεταβληθεί εντός δύο ημερών σε άμορφα ερείπια. Εκατοντάδες χιλιάδες ανθοωπίνων υπάρξεων ερριμένοι επί της προχυμαίας, απειλούμενοι δι' εξοντώσεως και σιδήφου ανέμενον επί εβδομάδας να διαπεραιωθούν εις την ελληνικήν γην. Ο Ε.Σ. άνοιξε τις καπναποθήκες του και παρέσχε άσυλον και τροφήν σε πλήθη πεινόντων και γυμνητευόντων. Χιλιάδες Ελληνίδων γυναιχών και κορασίδων φεύγουσαι την ατίμωσιν και την σφαγήν εύρον ασφαλές άσυλον εις τον οίχον του Έρμ. Σπί*φεφ υπό την σημαίαν της πατφίδος* του (Ελβετίας)...

Η χειοονομία αυτή, τον τοποθετεί εις το πάνθεον των εθνιχών ευεργετών».

Η ίδια ανταπόχοιση αναφέφει ότι μίλησε επίσης ο κ. Μαλάχ εκ μέφους της Ισφαηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, «επίλεκτον μέλος» της οποίας υπήσξε ο Σπίσεο.

Στο Βόλο ο Σπίφες δημιούργησε μια μεγάλη καπναποθήκη που εκτείνεται σε ολόκληφο οικοδομικό τετράγωνο, στη συμβολή των οδών Μικρασιατών και Μακρυνίτσης η οποία και φέρει ακόμη το όνομά του. Για πολλά χρόνια απασχολούσε πάνω από

πενταχόσιους εργάτες που ήταν χυρίως Μιχρασιάτες. Αργότερα στις ίδιες αποθήχες λειτούργησε η χαπνεμποριχή επιχείρηση του Ηλία Σ. Κοέν, μέχρι τον θάνατό του.

Σήμερα οι αποθήκες αυτές ανήκουν στον Δήμο Βόλου, που μετά τις ανάλογες διαμορφώσεις των εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, χρησιμεύουν για γραφεία δημοτικών οργανισμών, και οι μεγάλες αίθουσες σαν χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων. Το κτίριο αυτό θεωρείται σήμερα ιστορικό αλλά και παραδοσιακό για την πόλη του Βόλου.

Ενας Εβραίος που έσωσε Μιχρασιάτες: Έρμαν Σπίρερ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Στη Γερμανία άλλοτε...

Στην «Ισφαηλιτική Επιθεώφηση» (έτος Α', φύλλο 6, Αύγουστος 1912) δημοσιεύεται η παφακάτω πεφιγφαφή για μια νέα Συναγωγή στο Βεφολίνο.

«... ΤΗΝ ΣΥΝΑΓΩΓΗ στηρίζουν δύο στύλοι και σκεπάζεται από στέγην εις χουσόν και μωσαϊκά. Διπλή θύφα εκ χτυπητού χαλκού, κλείει την θήκην την πεφιέχουσαν τας Ιεράς Βίβλους. Η θύφα καλύπτεται από κομψόν παφαπέτασμα από κόκκινο βελούδο, με βαφέα κοσμήματα εκ χουσού και αφγύφου, δώφον του κ. και της κας Μπενά Λεβύ. Το όφγανον και το δωμάτιον του χοφού είναι επάνω εις την Κιβωτόν. Όλη η στέγη της Κιβωτού είναι εκ βενετικών μωσαϊκών και λάμπει εξόχως ότε ο ήλιος ή οι ισχυφοί λαμπτήφες αντανακλούν εκεί το φως των. Οι τοίχοι του πφο νάου είναι εκ γυαλιστεφών πλήνθων του αυτοκρατοφικού εφγοστασίου, των οποίων το σχέδιον έκαμεν ο ίδιος ο Αυτοκράτως.

Ειφήσθω εν παφόδω, ότι οι αντισημίται οι βαφέως φέροντες την ιδιαιτέραν εύνοιαν και φιλίαν δι' ών περιβάλλει ο Κάιζερ τους Εβραίους, τον παφέβαλον εις τας εφημερίδας των με τον Φαραώ λέγοντας ότι ενώ ο αρχαίος αντισημίτης Βασιλεύς επέβαλλεν εις τους Εβραίους να του κατασκευάσουν πλίνθους, ο Κάιζερ κατασκευάζει αυτός πλίνθους εις τους Εβραίους του. Ο Κάιζερ δύναται να απαντήση ότι ο Φαραώ δεν επρόκοψε πολύ με την διαγωγήν του, αφού οι Εβραίοι εξακολουθούν έκτοτε να πληθήνουν και να κρατύνουν, ενώ εκ της μεγαλοπρεπείας του Φαραώ δεν απέμειναν ή ολίγαι μούμιαι. Η Συναγωγή εστοίχισε περί τα 2.500.000 φράγκα.

Εις τα εγκαίνια ήσαν παρώντες εκτός του αντιπροσώπου του Αυτοκράτορος, οι υφυπουργοί Χόλτς, Ρίχτες και Φον Κάπιους, ο αρχηγός του Γενικού Επι-

τελείου, στρατηγός Φον Μπράουσιτς, ο πρώτος Δήμαρχος της πόλεως του Βερολίνου κ. Βέρμουθ και άλλοι δήμαρχοι και δημοτικοί σύμβουλοι, ο αρχηγός της αστυνομίας Βερολίνου συνταγματάρχης Φον Ιάγκοφ και αντιπρόσωποι του Καθολικού Κλήσου και του των Διαμαρτυρωμένων. Μετά την ψαλμωδίαν διαφόρων ύμνων, ο Ραββίνος Δρ. Μπέργκμαν ήναψεν την άσβεστον λυχνίαν και απήγγειλεν μικρόν λογίδοιον. Ο αντιπρόσωπος της Κοινότητος Δο Στερν υγειονομικός Σύμβουλος, εχαιρέτισε τον αντιπρόσωπον του Αυτοχράτορος, της Κυβερνήσεως, της Πόλεως και του Κλήφου και ευχαφίστησε όλους όσους συνετέλεσαν εις την οιχοδομήν του νέου τούτου Οίχου του Κυρίου. Ο Ραββίνος Δρ. Χόχφελδ απήγγειλεν τον επίσημον λόγον. Ωμίλησεν περί του εβραϊχού Νόμου. ο οποίος χορηγεί εις τον Ξένον ίσα δικαιώματα του ιθαγενούς και εσύστησε εις την ομήγυοιν να περιλάβη και τους μη Εβραίους εις τας προσευχάς της. Η τελετή έλαβε πέρας με προσευχήν διά τον Αυτοκράτορα, διά την ταχείαν ανάρρωσίν του και την ευλογίαν της Κοινότητος».

Σχολιασμός: Αυτά, λοιπόν, στο Βερολίνο, την πρωτεύουσα της Γερμανίας του Κάιζερ το 1912. Αλλοίμονο, σε λιγότερα από 25 χρόνια μετά, στην ίδια πόλη, την πρωτεύουσα της Γερμανίας του Χίτλερ και του Ναζισμού, αυτή τη φορά επέπρωτο, η Συναγωγή αυτή που με τόση λαμπρότητα και επισημότητα εγκαινιάστηκε, να καεί και να καταστραφεί μαζί με τις εκατοντάδες τις άλλες Συναγωγές της Γερμανίας από την μανία του όχλου και των ναζιστικών μεθόδων τη «Νύχτα των Κρυστάλλων» και στα μετέπειτα σκοτεινά χρόνια που ακολούθησαν. Η διαδικασία της Γενοκτονίας και του Ολοκαυτώματος του Εβραϊκού Λαού, είχε ξεκινήσει.

Εσδράς Δ. Μωϋσής

Η 50ή επέτειος της ίδουσης της εβοαϊχής ταξιαοχίας

κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Ιστορικό:
οι εθελοντές
της Εβραϊκής
Κοινότητας
στο βρετανικό
στρατό

ο ξέσπασμα του Δευτέρου Παγχοσμίου Πολέμου, την 1η Σεπτεμβοίου 1939, έθεσε στην Εβοαϊχή Κοινότητα της Παλαιστίνης - που αριθμούσε 475.000 μέλη την εποχή εκείνη - ένα σοβαρό δίλημμα: Από τη μία, ήταν η ναζιστική Γερμανία, με έναν από τους δεδηλωμένους της στόχους να είναι η φυσική εξόντωση του εβραϊκού λαού. Από την άλλη, η επικεφαλής μιας ομάδας χρατών που μάχονταν τους Ναζί ήταν η Μεγάλη Βρετανία, μια παγκόσμια αυτοκρατορία τότε, που διοικούσε, μεταξύ άλλων, την Παλαιστίνη, ελέγχοντάς την με μια έκδηλη αντισιωνιστική πολιτική. Αυτή η πολιτική εκδηλώθηκε με τη «Λευκή Χάρτα» του 1939, η οποία επέβαλλε, διάφορους περιορισμούς και απαγοφεύσεις, όπως η παύση της μετανάστευσης των Εβοαίων στην Παλαιστίνη και η απαγόρευση της

Αυτή η τάξη πραγμάτων έθεσε στην ηγεσία της Εβραϊκής Κοινότητας ένα δίλημμα: Να υποστηρίξει την κατάταξη στο βρετανικό στρατό (ο οποίος θα χρησιμοποιούσε τους καταταγόμενους όπως έκρινε και όπου επέλεγε), θέτοντας έτσι σε κίνδυνο την ασφάλεια της μικρής και περιτριγυρισμένης από εχθρούς Κοινότητας, ή να αρνηθεί την εβραϊκή βοήθεια στον πόλεμο ενάντια στους Ναζί.

αγοράς γης στο μεγαλύτερο μέρος της

Παλαιστίνης.

Η λύση στο δίλημμα δόθηκε από τον Δαβίδ Μπεν Γκουφιόν, με την αξιομνημόνευτη φράση του «Πρέπει να πολεμήσουμε τους Ναζί σαν να μην υπήρχε η "Λευκή Χάρτα" και να συνεχίσουμε τον αγώνα μας εναντίον της βρετανικής κυριαρχίας της Παλαιστίνης σαν να μην υπήρχε ο πόλεμος με τους Ναζί».

Ο Μοσέ Σαρέτ, τότε επικεφαλής του Πολιτικού Τμήματος της Εβραϊκής Υπηρεσίας (και αργότερα πρωθυπουργός της ισραηλινής κυβέρνησης), άνοιξε το δρόμο για μαζικές εθελοντικές κατατάξεις στο βρετανικό στρατό, πρώτα στα Σώματα και αργότερα σε όλους τους κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων.

Η είσοδος της Ιταλίας στον πόλεμο, μια κίνηση που έφερε την Παλαιστίνη πλησιέστερα στο πεδίο μάχης, και οι νίκες του στρατηγού Ρόμμελ στη δυτική έρημο, επίσης συνέβαλαν σε αυτή την τάση, με αποτέλεσμα να καταταγούν περίπου 30.000 νέοι άντρες και γυναίκες στο βρετανικό στρατό.

Αυτοί οι εθελοντές οργανώθηκαν και δημιούργησαν διάφορες εβραϊκές μάχιμες μονάδες, όπως οι Πιονέφοι, η R.A.S.C. (Μεταφορές), η R.E. (Μηχανικοί), η R.Α.Ο.С. (Υπηρεσία Ανεφοδιασμού), η R.A. (Πυφοβολικό από τους οποίους ένας λόχος για την υπεράσπιση του λιμανιού και του κόλπου της Χάιφα, που δημιουργήθηκε το Σεπτέμβριο του 1939), η R.N. (Ναυτικό), η Α.Τ. S. και η W.Α.Α.F. (Γυναικείες βοηθητικές δυνάμεις), η R.A.F. (Αεφοποφία) και λόχοι καταδοομέων. Επιπλέον, οι Buffs (Διμοιρίες πεζικού «Παλαιστινίων») δημιουργήθηκαν και διατηρήθηκαν στην Παλαιστίνη από τους Βρετανούς, για σχοπιές.

ι διαπραγματεύσεις μεταξύ της Εβραϊκής Υπηρεσίας και των Βρετανών όσον αφορά την ίδρυση ενός εβραϊκού στρατού στην Παλαιστίνη άρχισαν περίπου ένα χρόνο πριν το

ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και συνεχίστηκαν κατά τη διάρχεια του πολέμου, στο παρασκήνιο της Αραβικής Επανάστασης, της πιθανότητας ίδουσης εβοαϊκού κράτους στην περιοχή (σε συμφωνία με το Σχέδιο Διαίφεσης της Επιτροπής Peel) και των ενδείξεων για το επικείμενο ξέσπασμα ενός Παγκοσμίου Πολέμου. Παρότι οι Βρετανοί δεν απέρριψαν κατηγορηματικά την ιδέα, πίστευαν ότι τα πλεονεχτήματα μιας τέτοιας δύναμης - εφόσον ξεσπούσε ένας πόλεμος - δεν αντιστάθμιζαν την αραβική εχθρότητα που θα εγείρετο εναντίον τους λόγω της ίδρυσης μιας τέτοιας δύναμης. Όταν εκδόθηκε η Λευχή Χάρτα, το 1939, οι σχέσεις μεταξύ της Εβοαϊκής Κοινότητας και των Βρετανών οξύνθηκαν και το θέμα της στρατιωτικής συνεργασίας μπήκε στο αρχείο.

Τον Μάρτιο του 1944, η Εβραϊκή Υπηρεσία ανανέωσε επισήμως αυτή την αξίωση, αλλά αυτή τη φορά, η πρόταση δεν ήταν να δημιουργηθεί ένας εβραϊκός στρατός με νεοσύλλεκτους, αλλά αντίθετα, να συνενωθούν οι διάσπαρτοι

στρατιώτες των υπαρχόντων εθελοντιχών μονάδων, οι οποίοι υπηρετούσαν σε διάφορα θέματα του πολέμου σε μια χαι μόνη δύναμη, μια μεραρχία ή μία ταξιαρχία, με τη διχή της μοναδιχότητα χαι τα διχά της εθνιχά σύμβολα.

Ο Ουίνοτον Τσώρτσιλ, τότε πρωθυπουργός της Βρετανίας, έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην θετική έκβαση του ζητήματος, παρά τις αντιρρήσεις του Βρετανικού Γενικού Επιτελείου Στοατού.

Ύστεφα από επίσημες διαπφαγματεύσεις μεταξύ της Εβφαϊκής Υπηφεσίας και του Βφετανικού Υπουφγείου Πολέμου, η επίσημη ανακοίνωση της ίδουσης της ταξιαφχίας δημοσιεύθηκε στις 19 Σεπτεμβρίου 1944.

Έτσι, χάφη στο εξαιφετικό ιστοφικό των αρχικών εθελοντών και ύστεφα από αγώνα πέντε πεφίπου ετών, του οποίου ηγήθηκε ο Μοσέ Σαφέτ, η βφετανική κυβέφνηση τελικά αποδέχθηκε την επίσημη ίδουση της εβφαϊκής ταξιαφχίας, που αφιθμούσε 5.500 στφατιώτες, το έμβλημα της οποίας ήταν το Μαgen David (το 'Αστφο του Δαβίδ) και τα χφώματα της οποίας ήταν το μπλε και λευκό. Η επίσημη ονομασία ήταν «Η Μαχόμενη Εβφαϊκή Ταξιαφχία», αλλά έγινε γνωστή ως: Η Εβφαϊκή Ταξιαφχία, ή απλώς: Η Ταξιαφχία.

Διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία εβραϊκού στρατού

δημιουργία της Ταξιαρχίας δεν προκάλεσε ένα νέο κύμα εθελοντών και συνεπώς βασίστηκε κυρίως στην υπάρχουσα εθελοντική κίνηση και σε αυτούς που είχαν ήδη καταταγεί.

Ο Ταξίαρχος Βενιαμίν - ένας Εβραίος αξιωματικός των βασιλικών αξιωματικών του Μηχανικού - διορίσθηκε ως ο πρώτος διοικητής της και συνεργάστηκε με Εβραίους επιτελικούς αξιωματικούς που μετατέθηκαν από διάφορες μονάδες του βρετανικού Στρατού. Οι διοικητές των τριών ταγμάτων ήταν μη Εβραίοι.

Οι μονάδες που θα αποτελούσαν την Ταξιαρχία αναπτύχθηκαν στη Λιβύη, την Αίγυπτο, την Ιταλία και την Παλαιστίνη.

Οι νεοσύλλεπτοι θα έρχονταν από το Ηνωμένο Βασίλειο και την Παλαιστίνη, ενώ η εκπαίδευση θα λάμβανε χώρα στην Αίγυπτο και το προγραμματισμένο θέατρο επιχειρήσεων της Ταξιαρχίας ήταν η Ιταλία. Οι μονάδες που αποτελούσαν την Ταξιαρχία ήταν:

- Τρία τάγματα πεζιχού.
- Ελαφοό πεδινό πυροβολείο No 200
   (Ουλαμοί 604, 605 & 606).
  - 178η Διμοιρία Μεταφοράς

Η ταξιαρχία ιδρύεται φάση πρώτη: κατάταξη και οργάνωση

Στο στρατόπεδο του πολέμου: ο χώρος προς το Επιτελείο της Εβραϊκής Ταξιαρχίας.

(οχήματα, πυφομαχικά και νεφό).

- Ένα σώμα μηχανιχών.
- Μία ιατοιχή μονάδα.
- Μηχανική μονάδα (συντήρηση και επισκευή όπλων, τεθωρακισμένων οχημάτων, ασυρμάτων).
  - Σηματωφοί.
  - Στρατιωτικό Ραβινάτο.

- Αξιωματικός Εκπαίδευσης.
- Μονάδα στρατιωτικού ταχυδρομείου.
- Ένας στρατιωτικός ανταποκριτής, το καθήκον του οποίου ήταν η ενημέρωση των ειδησεογραφικών πρακτορείων για τις εξελίξεις στην Ταξιαρχία.

Η ταξιαρχία στο μέτωπο

ον Σεπτέμβοιο και τον Οκτώβοιο 1944, τα τοία τάγματα και οι άλλες μονάδες της Ταξιαοχίας συγκεντοώθηκαν στο Bourge El-Arab (Δυτική Αίγυπτος).

Υστερα από μια μιχρή περίοδο οργάνωσης και εκπαίδευσης, έφτασαν στην Ιταλία τον Νοέμβριο του 1944 όπου συμπλήρωσαν την εκπαίδευσή τους και μετέβησαν στο μέτωπο ως μέρος της 'Ογδοης Στρατιάς, περίπου έξι εβδομάδες πριν την επίθεση κατά του Γερμανικού Στρατού στη Βόρεια Ιταλία. Τον Απρίλιο του 1945 έπαιξαν ενεργό ρόλο

στη μάχη του ποταμού Senio - την τελευταία μάχη πριν τη γερμανική στρατιωτική κατάρρευση στην Ιταλία. Για πρώτη φορά στον πόλεμο, οι Εβραίοι πολέμησαν τους Γερμανούς υπό το πλαίσιο της Εβραϊκής Ταξιαρχίας και υπό την εβραϊκή σημαία.

Στο τέλος του πολέμου, αντιπρόσωποι της Ταξιαρχίας παρέλασαν στην παρέλαση της Νίκης στο Λονδίνο, φορώντας τα παράσημα και τα χρώματά τους - Μπλε και λευκό - αντιπροσωπεύοντας έτσι το ενάμισι εκατομμύριο Εβραίους που μετείχαν στον πόλεμο με τις συμμαχικές δυνάμεις.

παράδοση της Γερμανίας, στις αρχές του Μαΐου 1945, προχάλεσε αναχούφιση σε όλους τους στρατιώτες των Συμμάγων. σιγά σιγά αποστρατεύτηκαν και επέστρεψαν σπίτι, στις χώρες τους και στις οικογένειές τους. Αυτό όμως δε συνέβη για τους Εβραίους εθελοντές του βρετανιχού στρατού. Γι' αυτούς, μια νέα, δυσχολότερη περίοδος ξεκινούσε: η έφευνα για επιζώντες του Ολοκαυτώματος, η αντιμετώπιση πρόσωπο με πρόσωπο της φρίκης των στρατοπέδων θανάτου και η οργάνωση σχεδίων για διάσωση των επιζώντων. Χιλιάδες στρατιωτών είχαν οιχογένειες στην Ευρώπη και έτσι έφυγαν για να βρουν ό,τι είχε απομείνει από αυτές. Μια τεράστια μάζα από στρατιώτες απλώθηκε στην Ευρώπη, συναντώντας τους επιζώντες που δεν ήταν σε θέση να συλλάβουν το ότι, μετά τον πόλεμο που είχαν ζήσει, υπήρχε αχόμα μια Γη της Επαγγελίας, και ότι οι εκπρόσωποί της - οι

Εβοαίοι στρατιώτες - ήταν ανάμεσα σε

της Γερμανίας, η ταξιαρχία και άλλες

οργάνωσαν επιχειρήσεις διάσωσης και

αυτούς που τους απελευθέρωναν από τη

φρίκη των Ναζί. Την ίδια στιγμή, κάτι που

μονάδες - η καθεμιά στη δική της περιοχή -

συγκέντοωσαν τη βοήθεια. Στην αρχή, κάθε

αλλά ύστερα από λίγο καιρό, ίδρυσαν το

μονάδα ενεργούσε ανεξάρτητα από τις άλλες,

«Κέντρο των Εξόριστων», στην Ιταλία, για να

είχε ήδη αρχίσει και πριν από την παράδοση

συγχεντοώσουν και να συντονίσουν τις επιχειρήσεις.
Δεν πέρασε πολύς χρόνος, και οι βάσεις όπου οι μονάδες ήταν εγκατεστημένες και ειδικότερα η βάση της Ταξιαρχίας, στη Βόρεια Ιταλία, έγιναν μαγνήτες για δεκάδες χιλιάδων επιζώντες. Αντιπρόσωποι των διάφορων μονάδων έψαχναν παντού για επιζώντες· παιδιά Εβραίων απομαχούνθηχαν από μοναστήρια και χριστιανικές οικογένειες που τους παρείχαν στέγη και μεταφέρθηκαν στις στρατιωτικές βάσεις όπου τους δόθηκε φαγητό, ενδυμασία, βοήθεια και υποστήριξη. και ετοιμάστηκαν για μετανάστευση στην Παλαιστίνη. Οι στρατιώτες έμαθαν στα παιδιά και στους ενήλικες την εβραϊκή γλώσσα και ιστορία και τους ενέπνευσαν την αγάπη για τους Αγίους Τόπους. Οι νέοι έμαθαν τη χρήση όπλων και τη γεωγραφία της Παλαιστίνης. Οι γιατροί, οι νοσοχόμες και οι βοηθοί που προέρχονταν από τους εθελοντές, οργάνωσαν πρόχειρα νοσοχομεία, θαλάμους ασθενών και κλινικές, όπου φοόντιζαν όλους αυτούς - και ήταν πολλοί - που γοειάζονταν ιατρική βοήθεια, φάρμακα και αποχατάσταση. Οι Βρετανοί δεν αγνοούσαν αυτές τις δραστηριότητες, λόγω των εχτεταμένων διαστάσεών τους, χαι για να τις τερματίσουν, αποφάσισαν να μεταχινήσουν την Ταξιαρχία από τη Βόρεια Ιταλία στην περιοχή Ολλανδίας - Βελγίου. 'Όταν αυτό δεν έφερε το αναμενόμενο αποτέλεσμα αποφάσισαν να διαλύσουν την Ταξιαρχία και να μεταφέρουν τους εθελοντές πίσω στην Παλαιστίνη.

Για να εξασφαλίσουν τη συνέχεια της επιχείρησης για τη διάσωση των επιζώντων Εβραίων της Ευρώπης, παρά τη διάλυση της Ταξιαρχίας, 120 από τους στρατιώτες της έβγαλαν τις στολές τους, τις οποίες μαζί με τα στρατιωτικά έγγραφά τους, έδωσαν σε νέους επιζώντες που πήραν τη θέση τους και επέστρεψαν στην Παλαιστίνη αντί γι' αυτούς. Οι 120 έμειναν για να φροντίσουν τους υπόλοιπους επιζώντες και να οργανώσουν τη μετανάστευσή τους στην Παλαιστίνη.

Μετά τον πόλεμο: φροντίδα για τους επιζώντες του Ολοκαυτώματος

χι πολύ καιφό μετά τη διάλυση της Ταξιαφχίας και τον επαναπατφισμό των εθελοντών από άλλες μονάδες, η Εβραϊκή Κοινότητα αντιμετώπισε άλλους κινδύνους. Ο πόλεμος της ανεξαφτησίας και η εισβολή αφαβικών δυνάμεων ήταν προ των θυφών, και οι ίδιοι εθελοντές κλήθηκαν στα όπλα για μια ακόμα φοφά. Μαζί τους έφεφαν δύο μοναδικά χαφίσματα: ήταν οι μόνοι που είχαν πείφα στη διεξαγωγή πολέμου ενάντια σε τακτικό στρατό, σε ευφεία μέτωπα, και είχαν κερδίσει στρατιωτική πείρα στη θητεία τους

στο βρετανικό στρατό, κάτι το οποίο κατέστησε δυνατή την ίδρυση και την ταχεία οργάνωση της Ι.Δ.Α. ενόσω οι μάχες μαίνονταν.

Έτσι, οι Εβοαίοι εθελοντές από την Παλαιστίνη μπόρεσαν να:

- 1) Πολεμήσουν τους Ναζί.
- 2) Είναι οι πρώτοι που συνάντησαν τους επιζώντες στην Ευρώπη, τους οργάνωσαν και τους έστειλαν στο δρόμο για την Παλαιστίνη.
- Χρησιμοποιήσουν την πολύτιμη και αναντικατάστατη στρατιωτική πείρα τους στη δημιουργία και εκπαίδευση της Ι.Δ.Α.

Επίλογος

[Το παραπάνω κείμενο συνέταξε ο κ. Ηλίας Χατζόπουλος, πρόεδρος του Συλλόγου Ελλήνων Εβραίων Βετεράνων του Πολέμου 1940-'45]

Εβοαϊκές μνήμες στην Κω

Επιμνημόσυνη δέηση για τα θύματα του Ολοκαυτώματος

> Με ποωτοβουλία της Εβοαϊκής Νεολαίας Ελλάδος, στις 17 Αυγούστου 1996

έγινε στην παλαιά Συναγωγή της Κω, επιμνημόσυνη τελετή για τα θύματα του Ολοχαυτώματος.

πως είναι γνωστό, μετά τον αφανισμό της Εβραϊχής Κοινότητας στο Ολοκαύτωμα, στην Κω δεν ζουν πλέον Εβοαίοι και η Συναγωγή του νησιού λειτουργεί σήμερα ως Πνευματικό Κέντρο του Δήμου. Το ατίφιο, που χτίστηκε το 1934, στο εξωτερικό του μέρος διατηρεί όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που είχε ως Συναγωγή, ενώ η εσωτερική του διαμόρφωση, που εξυπηρετεί τις ανάγκες του Πνευματικού Κέντρου, έγινε με ιδιαίτερο σεβασμό στην ιερότητα του χώρου. Με τη μεσολάβηση του

Κεντοιχού Ισραηλιτιχού Συμβουλίου και τη θετική συνεργασία του δημάρχου της Κω κ. Κ. Καϊσερλη, έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες ώστε ο χώρος της παλαιάς Συναγωγής να διαμορφωθεί κατάλληλα για τη λειτουργία του Σαββάτου. Ο Ραββίνος Μιζάν τοποθέτησε τα ιερά αντικείμενα, επέβλεψε το χώρο και εξήγησε στα παιδιά τη διαρρύθμιση της Συναγωγής.

Έτσι, 138 νέοι απ' όλη την Ελλάδα, ταξίδεψαν για την Κω μεταφέφοντας μαζί τους το Σέφεφ, το παφόχετ, τα πφοσευχολόγια και τις κιπότ για τις λειτουργίες του Σαμπάτ.

Το βράδυ της Παρασκευής 16 Αυγούστου έγινε σε κατανυκτική ατμόσφαιρα το Καμπαλάτ Σαμπάτ. Το Σάββατο το πρωί, η λειτουργία στη Συναγωγή έγινε σε μεγαλόπρεπη και επίσημη ατμόσφαιρα, με την παρουσία πολλών προσωπικοτήτων του νησιού, και περιελάμβανε επίσης επιμνημόσυνη δέηση - Ασκαβά - στη μνήμη

Από την επιμνημόσυνη δέηση στην παλαιά Συναγωγή της Κω.

των θυμάτων του ναζισμού. Ιδιαίτερα χαραχτηριστικό ήταν το ότι ο Ραββίνος κ. Μιζάν διάβασε στα ελληνικά τμήμα της λειτουργίας. Στην τελετή παρέστησαν ο Μητροπολίτης Κώου κ.κ. Αιμιλιανός, ο Δήμαρχος κ. Κων. Καϊσερλης, ο βουλευτής και πρώην υπουργός κ. Αρ. Παυλίδης, ο Έπαρχος κ. Μ. Φάκος, ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου κ. Μ. Θεοδωρίδης, οι Προξενικές Αρχές του νησιού και πολλοί δημοσιογράφοι. Μετά το τέλος της Ασχαβά μίλησαν ο αντιπρόεδρος και ταμίας Εβραϊκής Νεολαίας Ελλάδος κ. Μ. Μανουάχ, ο γεν. γραμματέας του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. Μωθσής Κωνσταντίνης, ο Μητροπολίτης κ.κ. Αιμιλιανός, ο δήμαρχος κ. Κων. Καϊσερλης και ο βουλευτής κ. Αρ. Παυλίδης.

Χαρακτηριστικό είναι ότι την επιμνημόσυνη δέηση, εκτός από τους επισήμους, παρακολούθησαν και πολλοί πολίτες του νησιού.

Γάμοι στην Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας κατά την περίοδο 1885-1900

Του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥ

H

εργασία που παρουσιάζουμε βασίστηκε σχεδόν αποκλειστικά στις ληξιαρχικές πράξεις γάμων των ετών 1885 - 1900 που βρίσκονται

στα αρχεία του Νομού Κέρχυρας. Στατιστικά δεδομένα αντλήσαμε από τα πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου για την ιστορικότητα της παιδικής ηλικίας και της νεότητας (Αθήνα 1986 - ανακοίνωση του πανεπιστημιακού καθηγητή Αριστοτέλη Σταυρόπουλου).

Κατά την 16ετία 1835 -1900 είναι καταχωφημένοι στις ληξιαφχικές πράξεις 292 γάμοι, αφιθμός που υστεφεί από τον στατιστικά αναμενόμενο. Κατά μέσο όφο έχουμε καταχωφημένους 18 γάμους το χφόνο με μεγαλύτεφο αφιθμό το 1888 (31 γάμοι) και μικφότεφο το 1886 (11 γάμοι).

Ο μεγαλύτερος αριθμός των πράξεων εμφανίζεται κατά ομάδες. Πιθανόν αυτό να οφείλεται στον υπεύθυνο της Κοινότητας ο οποίος θα παρέδιδε κατά διαστήματα τα αντίγραφα των πράξεων στα γραφεία του Δήμου. Πλήρες αρχείο τηρούταν οπωσδήποτε στην Κοινότητα, το οποίο όμως καταστράφηκε το 1943.

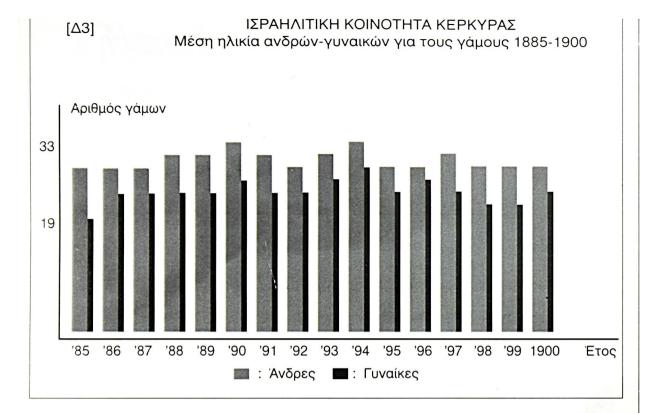
Α. Ηλιχίες:

Από πλευράς ηλικίας των νέων ζευγαριών έχουμε την εξής κατανομή:

	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	ΕΛΑΧΙΣΤΗ	ΜΕΓΙΣΤΗ
Ανδρών	• 27	19	48
Γυναικών	23	15	40

Μόνο σε δύο περιπτώσεις η ηλικία της γυναίκας ήταν μεγαλύτερη από την ηλικία του άνδοα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι σε καμία ληξιαρχική πράξτ εβραϊκού γάμου δεν εμφανίζεται ταυτόχρονη αναγνώριση τέκνων που γεννήθηκαν πριν. (Παρόμοια περιστατικά επεσημάναμε αρκετά σε χριστιανικούς γάμους). Σε μία και μοναδική περίπτωση η γυναίκα ήταν «αγνώστου πατρός».

Β. Καταγωγή:

Η καταγωγή των νιόπαντρων παρουσιάζει μια αξιοπρόσεκτη ποικιλία, αναμενόμενη, αφού τότε η Κέρκυρα ήταν από τα σημαντικά εμπορικά κέντρα της Ελλάδας.

Στο 77% του συνόλου των γάμων και τα δύο μέλη του ζευγαριού ήταν Κερκυραίοι. Στο 13% δεν ήταν Κερκυραίος ο άντρας, στο 5,5% δεν ήταν η γυναίκα, ενώ στο 4,5% κανένας από τους δύο. Η προέλευσή τους ήταν από τις παρακάτω πόλεις:

Πόλη	Αφιθμός	Επώνυμα
7	τροερχομένα	ον προερχομένων
Αθήνα	2	Φόρτε
Αλεξάνδοεια (Αίγι	υπτος) 4	Αγκιόν, Ατιέλ,
		Ματαθία, Μάτζα
'Αφτα	29	Αβδελάς, Ασέο, Βιτάλ,
		Ιωχανάν, Ελιέζεο,
		Ζακάο, Λεβή, Μπέσο,
		Σαλόμ, Τζαδίκ, Χαήμ
Ζάκυνθος	7	Μόρδο, Βιτάλ, Μήλα,
Amen Sewalana San		Μούλη, Γένη
Ιωάννινα	16	Λέβη, Ιεσουλά, Κάντο,
ASMAN SAME		Ματαθία, Κοέν, Λέβη,
		Νεγοίνη, Μπατίνο,
		Χαήμ
Κεφαλλονιά	4	Βιτάλ, Βελλέλη
Κούνεο (Ιταλία)	2	Λέβη
Κων/πολη (Τουοχί	(a) 4	Κανάν, Μπεχάο,
		Μωυσής, Όσμο

Λιβόρνο (Ιταλία)	2	Ρεκανάτι, Φίλιπσον
Μάντζεστες (Μ. Βςετανίο	1) 2	Μπέσο
Σμύονη (Τουοχία)	1	Βαρούχ
Τεργέστη	2	Κοέν, 'Οσμο
Τύνιδα	3	Σεμάμα, Φάρχη
Χαλκίδα	1	Λέβη
Χανιά	3	Καβαλιέρο

Πέντε από τους άνδρες είχαν οθωμανική υπηκοότητα και προέρχονταν από τα Ιωάννινα (Ιεσουλά, Κοέν, Λέβη) ή από την 'Αρτα (Ελιέτζερ, Ζακάρ).

Γ. Τάξη Γάμου

Σε αρχετές περιπτώσεις ο γάμος ήταν 2ος ή 3ος για τη γυναίχα ή για τον άντρα:

	2ος γάμος	3ος γάμος
'Αντρας	8	3
Γυναίκα	3	1

Για να γίνει ένας γάμος έπρεπὲ (σύμφωνα με το άρθρο 153 του Ιονίου Κώδικα) να προηγηθούν τρεις διαδοχικές δημοσιεύσεις με εντολή του εκκλησιαστικού αρχηγού. Δεν γίνονταν όλες μόνο σε περίπτωση που κρίνοταν απαραίτητο για σοβαρούς λόγους. Σε δέκα από τους γάμους που καταγράψαμε γίνεται μνεία του παραπάνω άρθρου και απαλλαγή από τη 2η ή και την 3η «κήρυξη». Δυστυχώς δεν μπορέσαμε να εντοπίσουμε περισσότερα στοιχεία για τους λόγους που επέβαλαν αυτό.

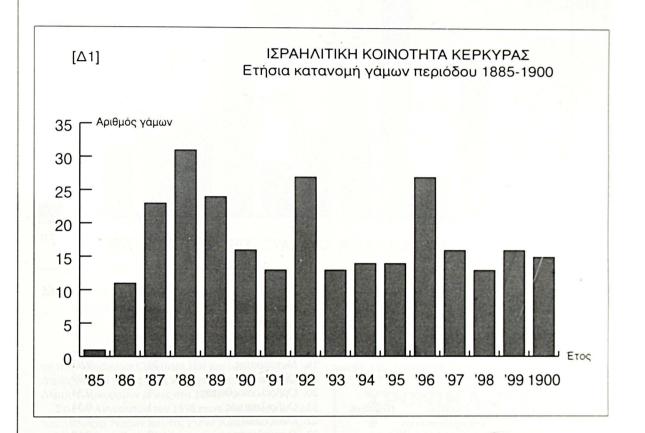
Δ. Κατανομή γάμων κατ' έτος και μήνα

Η κατανομή του αφιθμού των γάμων σε ετήσια βάση φαίνεται στο διάγραμμα (Δ1). Εμφανίζει μέγιστα τα έτη 1888 και 1896. Δυστυχώς η ελλειπής καταχώφηση των πράξεων κάνει παρακινδυνευμένο οποιοδήποτε συμπέρασμα. Αναμένονταν κάμψη του αφιθμού των γάμων μετά το 1891 (χρονολογία μετά την οποία αφχίζει να φθίνει η Κοινότητα της Κέρχυφας). Δεν παρατηφείται όμως κάτι ιδιαίτερο. Πιθανή εξήγηση είναι η αναχώφηση οικογενειών μόνον των ανωτέρων οικονομικά στρωμάτων οι οποίες δεν είχαν (όπως και σήμερα) πολλά παιδιά. Πάλι όμως, η ελλειπής καταχώφηση των πράξεων δεν επιτρέπει ακριβή συμπεράσματα.

Αναλυτικά, ο αριθμός των γάμων έχει ως εξής:

Έτος Αφ. γάμων		Έτος Αφ. γάμων		
1885	1	1893	12	
1886	11	1894	14	
1887	23	1895	14	
1888	31	1896	27	
1889	24	1897	16	
1890	16	1898	13	
1891	13	1899	16	
1892	27	1900	15	

Τρεις άλλοι γάμοι είναι προγενεστέρων χρόνων και καταχωρημένοι εκπρόθεσμα (φαινόμενο άλλωστε που παρατηρήθηκε σε όλα τα χρόνια που ερευνήσαμε).

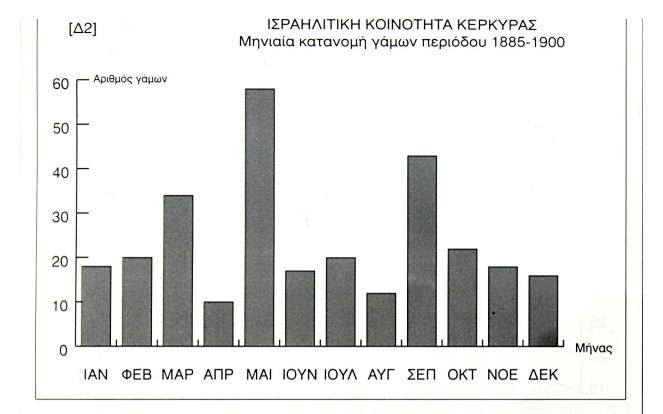

Η μηνιαία κατανομή των γάμων εμφανίζεται στο διάγραμμα (Δ2) και αναλυτικά είναι:

Μήνας	Αφ. γάμων	
Ιανουάριος	18	
Φεβοουάριος	20	
Μάρτιος	34	
Αποίλιος	10	
Μάιος	58	
Ιούνιος	17	

Ιούλιος	20
Αύγουστος	12
Σεπτέμβοιος	43
Οκτώβοιος	22
Νοέμβοιος	18
Δεκέμβοιος	16

Ο μεγαλύτερος αριθμός γάμων παρατηρείται τον Μάη (20% του ετήσιου αριθμού περίπου) και τον Σεπτέμβρη (15% περίπου) ενώ ο μικρότερος τον Απρίλη (3,4%). Πιθανότατα τα ποσοστά επηρεάζονται από

Ε. Επαγγέλματα

Καταγράφηκαν (35) επαγγέλματα μερικά από τα οποία δεν είχαμε συναντήσει όταν παρουσιάσαμε την εργασία μας «Στοιχεία για τα ονόματα και τα επαγγέλματα στα τέλη του 19ου αιώνα» (Χρονικά: τ. 121, Μάιος - Ιούνιος 1992).

a/a	Επάγγελμα	Αφιθμός	Ποσοστά
		απασχολουμένων	%
1.	Αργυροχρυσικός	1	0.34
2.	Αχθοφόρος	49	16.78
3.	Βυοσοδέψης	3	1.03
4.	Δεοματοποιός	3	1.03
5.	Δεοματοπώλης	4	1.36
6.	Δάσκαλος	2	0.69
7.	Δικολάβος	1	0.34
8.	Έμπορος	92	31.50
9.	Εμποφοϋπάλληλος	3	1.03
10.	Εογάτης	17	5.82
11.	Κεντητής	2	0.69
12.	Κοεοπώλης	3	1.03
13.	Λεπτοσιδηρουργός	NOT DE 1 STOVER	0.34

14.	Λεπτουργός	1		0.34	
	Λευχοσιδηφουφγός	8		2.74	
16.	Λιανέμπορος	1		0.34	
17.	Μεσίτης	2		0.69	
18.	Μεταποάτης	29		9.93	
19. (	Οινοπώλης	7		2.39	
20. (	Ομβοελοδιοοθωτής	1		0.34	
21. (	Ομβοελοποιός	1	•	0.34	
22. (	Οπωροπώλης	7		2.39	
23. (	Ορειχαλκεύς	2		0.69	
24. 1	Παντοπώλης	4		1.36	
25. 1	Πιλοποιός	3		1.03	
26. 1	Πιλοπώλης	arrival a		0.34	
27. I	Ράπτης	6		2.05	
28.	Σαπωνοποιός	4	•	1.36	
29.	Σιδηφοπώλης	1		0.34	
30.	Σιδηφουφγός	2		0.69	
31.	Υαλοπώλης	1		0.34	
32.	Υπάλληλος	3		1.03	
33.	Υποδηματοποιός	22		7.53	
34.	Φανοποιός	1		0.34	
35. 2	Χουσοχόος	1		0.34	

Η Συναγωγή «Σκουόλα Γκρέκα» της Κέρκυρας.

Στ. Μερικές αξιοσημείωτες περιπτώσεις

Από τους γάμους που καταγράψαμε αναφέρουμε μερικούς, όπως του Δαβίδ Δέντε και της Καρολίνα Μπέσο που παντρεύτηκαν στις 17.12.1885 στη συναγωγή του Manchester Cheetham Hill και μετά πολιτικά στο Δημαρχείο. Ο γάμος τους καταχωρήθηκε στα βιβλία του Δήμου Κερκυραίων μόλις στα 1898.

Στις 24 Αυγούστου του 1898 έγινε στο Κάιφο ο γάμος του Μεναχέμ Ναξών και της Ριένα Χαίμ από τον Αρχιραβίνο Καΐρου Ραφαήλ Μπενοτέν.

Τέλος, αναφέρουμε το γάμο του δάσκαλου Μωυσή Χαΐμη με τη Φινέτα Ιεσουλά στις 17 Νοέμβρη του 1896 (ο Χαΐμης ήταν τότε 32 χρόνων). Πρόκειται για τον Χαΐμη ο οποίος συνδεόταν με το Ντίνο Θεοτόκη και την περίφημη «Συντροφιά των εννιά» που σφράγισε με την παρουσία της την πνευματική Κέρκυρα των αρχών του 20ού αιώνα.

Καθώς ο 20ός αιώνας κλείνει ισοπεδωτικά για τα ήθη και τα έθιμα ολοκλήρων περιοχών, επιβάλλεται να γίνει μια καταγραφή των ιδιαιτέρων συνηθειών που υπήρχαν (και ενδεχόμενα υπάρχουν ως σήμερα) στην τέλεση των γάμων (και όχι μόνον) σε κάθε περιοχή που υπήρχε Κοι-

νότητα. Δυστυχώς, οι νέες γενιές ξεχνούν (το χειφότεφο: Δεν θέλουν να μάθουν) και η ιστοφική μνήμη χάνεται. Χωφίς τη γνώση της ιστοφίας, χωφίς τα ιδιαίτεφα ήθη και έθιμα, η συνέχεια θα είναι σε σύντομο χφονικό διάστημα προβληματική. Η ισοπέδωση θα είναι πλήφης.

זכרונות XPONIKA

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΝΙΣΗΜ ΜΑΙΣ Σουρμελή 2 • 104 39 ΑΘΗΝΑ

Διανέμεται Δωρεάν

Ο καρεκλάς

Διήγημα του κ. **ΝΙΚΟΥ Ι. ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟ**Υ

φτάχοονο τον βοήκε τον Πετοάκη η συμφορά του '22. Στην ηλικία αυτή ας μην αναζητήσει κανείς οξυδέρκεια αφού και η κρίση είναι ανώριμη. Μα, τα

- ψυχικά εφεθίσματα από τα έκτακτα πεφιστατικά είναι πάντοτε έντονα και μόνιμα. 'Ο,τι ιδείς και ό,τι
- ακούσεις κι ό,τι πάθεις μικρός,
   αποτυπώνεται στις αυλακιές του μνημόφωνου και δύσκολα
- ξεχνιέται. Είδε κι έπαθε πολλά ο Πετοής ωσότου ενηλικιωθεί. Είδε
- τους μπαζιποζούχους 1 του Τοπάλ Οσμάν να διαγουμίζουν, να
- πυοπολούν, να πνίγουν στο αίμα τη
   γενέτειοά του. Είδε τους τσέτες να
  - παίονουν το κεφάλι του
- λυκοπάππου του στο κατωθύοι του πατρογονικού τους, είδε να
- κοεμάνε τον πατέρα του, να
- σβουροφέρνουν από τα μαλλιά τη μάνα και τις αδελφές της. Και
- βρέθηκε κι αυτός μέσα στο ποτάμι
- που κατηφόριζε από το χωριό του και ενωμένο με τα άλλα ανθοώπινα
- και ενωμένο με τα άλλα ανθοώπινο ποτάμια να κυλούν σαν θολή
- κατεβασιά, στη θάλασσα, στη
- σωτηρία. Εχεί στην Τοχάτη, την
- Ευδοκιάδα του βυζαντινού καππαδοκικού Πόντου. Και
- βρέθηκε μαζί με την καψερή του μητέρα και μυριάδες άλλους στα
- θανατερά στρατόπεδα της
- ποοσφυγιάς, στημένα στη
   Μακεδονία, στη Λαυρεωτική, στη
- Δοαπετσώνα και στα Λιπάσματα.
- Και αυτές οι φοιχτές εμπειοίες
  - εμπέδωσαν στην ψυχή του τον μεγάλο φόβο, την καχυποψία, την
    - 1. Αταχτος ένοπλος.

πίκοα της εγκατάλειψης, την τάση της αυτονόμωσης.

- Πέτρο πάμε να κολυμπήσουμε;
- Φοβάμαι τις ρουφήχτρες.
- Πέτοο πάμε να κλέψουμε τσίντζιφα και κάκαβα;
  - Όχι, θα μας πιάσει ο δραγάτης.
- Είσαι να πατήσουμε τις φωλιές απ' τα αγριοπερίστερα στη Μυραού και στο φαράγγι των Στενών;
  - Αντραλίζομαι στον γκρεμό.

Ο Πέτρος φοβόταν όλα και όλους. Μα, πιο πολύ φοβόταν, έλεγε, τον θεό, γιατί αυτός βλέπει από ψηλά τα έργατά μας και σαν αγαθός δικαιοκρίτης θα ανταμείψει τους καλούς και θα τιμωρήσει τους κακούς. Έτσι του έμαθε μια θεία τους, που τους περιμάζεψε σαν πέθανε η αδελφή της και φρόντισε να τους κάνει ανθρώπους, αυτόν, τον αδελφό του και τις δυο τους γκαρντασίνες. Τον έμαθε να πλέκει ψάθινες καρέκλες και αυτές φανέλες και τσουράπια μάλλινα ή μπαμπακερά και την Κυριακή να λειτουργούνε στην Παναγία Φανερωμένη.

Και έγινε καφεκλοποιός πεφίφημος ο Πέτφος και του 'μεινε η δουλειά του πφοσωνύμιο και έγινε θεόφων και τις Κυφιακές σαν σκόλαγε η Εκκλησία έτφεκε στο σπιτικό του στην Μπαφμπούτα - ένα παλιό τζαμί ασουλούπωτο, γιγάντιο και αφπάζοντας ένα τσαπέλι ή κάποιο κλαδευτήφι φφόντιζε τα δεντφολούλουδα του κήπου τους. Τέτοιον τον βφήκε η Κατοχή τον Πέτφο, στα είκοσι εφτά του. Κι όταν πλησίασαν να τον οφγανώσουν, να βοηθήσει και αυτός, όσο του ήταν μποφετό, τον

απελευθερωτικό αγώνα για να 'χει μερτικό στον αυριανό ομορφόφτιαχτο κόσμο, ο Πέτρος τους κοίταξε κάτω από τα πυκνά φρύδια του λες και πήγαν να του ανάψουν διπλή φωτιά.

- Εγώ, αυτά που λέτε τα θέλω μα δεν πιστεύω στην κατασκευή τους, είπε και τους έκλεισε την πόρτα και παρά τρίχα να τον πάρουν για αντιδραστικό. Μπήκαν στη μέση εκείνοι που γνώριζαν το καλοπροαίρετο του χαρακτήρα του και έτσι τον παράτησαν στους ασάλευτους κόσμους της θεοφοσύνης του. 'Ωσπου ένα' αυγουστιάτιχο δειλινό του '43 ήρθε και τον βρήκε η συναγωνίστοια Αμαλία, της Εθνικής Αλληλεγγύης. Τον πήρε η τσαχπίνα παράμερα και αφού του χαμογέλασε με σχέρτσο, έτσι για να τον καλοπιάσει, του ξεφούρνισε το απροσδόκητο αίτημα.

- Πέτρο θα 'χεις μουσαφιρλίκια σήμερα - αύριο. Και τον κοινώνησε στο μεγάλο το μυστικό. Πως κάποιοι Εβραίοι που τα κατάφεραν και κούφτηκαν και γλίτωσαν από το χαμό έχουν ανάγκη βοήθειας και πως ο Μεντές ο περιπτεράς με τη χλεμπονιάρα γυναίκα του και τα πέντε τους παιδιά δεν μπορεί πια να χούβεται στο ταβάνι του σπιτιού τους, ανάμεσα σε αράχνες και ποντίχια - έχασε και ένα από τα κουτσούβελά του εκεί, ένα και πλέον χρόνο μέσα στο σχοτάδι και στη μιζέρια και πως οι καινούργιοι οιχοχυραίοι του σπιτιού που τον πήρανε βλέπεις είδηση, απειλούνε πως αν δεν φύγουν θα τον παραδώσουνε στην Γκεστάπο. Δεν μπορούνε, λένε, να ανεχτούν το θάνατο πάνω από τα κεφάλια τους κι έχουν κάποιο δίκιο οι άνθρωποι. Και τώρα, η Οργάνωση βάλθηκε να τους ταχτοποιήσει αλλιώτικα και ώσπου να πάρουν σύνδεση με το Βουνό τον θερμοπαρακαλεί να πάρει κάτω από τα φτερά του αυτά τα τέσσερα κουτσούβελα, δύο αγόρια και δύο κορίτσια, γύρω στα εφτά με δέχα. Τι λες Πέτρο, δέχεσαι;

2. Παγίδα, στα τούρχιχα.

 - Δράχοι και λάμιες! Τι ήταν αυτά που άκουγε τέτοια ώρα στα ποδαράτα, απ' αυτήν την κουνίστρα. Και πού ξέρει αυτός αν όλα αυτά δεν είναι ένα ντουζάχι² και τίποτε άλλο;

Χωρίς χουτσουχέλες σου λέω συναγωνίστρια πως φοβάμαι εγώ.
 Τα φοβάμαι πολύ αυτά τα πράγματα. Έπειτα εγώ στο σπίτι μου δεν βάζω Γιαχουντήδες ο Αβραάμ Πάπας να χατεβεί.

 Εσύ ξέρεις, του είπε αυτή αποκαρδιωμένη. Εσύ ξέρεις. Αν όμως χαθούν το κρίμα στο λαιμό σου.

Όπα και την άφπαξε τη μαχαιφιά της κατάστηθα ο θεοσεβούμενος ανθρωπάκος.

- Στάσου, πού πας, δεν τελειώσαμε. Αλλά πάλι αν το οσμιστούν οι Γερμανοί; Να γίνω ψυχοπαίδι του Χάρου στα καλά καθούμενα. 'Ομως. 'Ομως... Κι ο γοργοπέτης νους, τα έφερε τα τεφτέρια της μνήμης και τα άνοιξε μποοστά στα μάτια του. Και έβλεπε τον ίδιο εφτάχρονο, περίτρομο να πιάνεται από το φουστάνι της μητέρας του καθώς οι οσμανλήδικες χατζάφες έσταζαν, έβλεπε το αλαφιασμένο γυναιχομάνι να παίρνει τη στράτα της προσφυγιάς θεόγυμνο, πεινασμένο, απελπισμένο και συμπεθέριασε με την τόλμη ο Πέτρος. Έπειτα, ο απόστολος Παύλος δεν λέγει στους Γαλάτες «ουχ ένι 'Ελλην ή Ιουδαίος...»;

Η ταραγμένη του μορφή γαλήνεψε, άστραψε και γέλασε, σαν φωτόλουστη ημέρα. Και κατάφτασαν τα εβοαιόπουλα στο μουχρό τους σπίτι, χώθηκαν ανάμεσά τους, πήσε και ζωήσεψε ο φουτισμένος χήπος τους. Τώρα, στα παρτέρια με τα ζουμπούλια και τα γεράνια τους κατηφέδες και τα γιούλια τερέτιζαν τέσσερα σπουργίτια του θεού, τέσσερις Πετράχηδες του '22. Σχιρτούσε ευφρόσυνα η ψυχή του. Μαχάριοι οι καθαφοί τη καφδία αυτοί τον θεόν όψονται... Τα διαβόλια, σχεφτόταν χαθώς δε χόρταινε να τα παραχολουθεί να παίζουν, τα διαβόλια θα μας βάλουν σε κανά μπελά μ' αυτά τα εβοαϊκά τους κι

ας τα έχω συμβουλέψει. Μα πώς μπορούσε να φυλακίσει τρία αηδόνια που μόλις είχαν ξεφύγει από τη φυλακή τους; Να τους στερήσει τον ήλιο, που άρχισε να ροδίζει τα μάγουλά τους; Ας τα να παίζουν, έλεγε επιτιμητικά στον εαυτό του. Εδώ είναι απόμερα και ποιος ρουφιάνος θα του βάσταγε η καρδιά να κάνει το κακό; Κι όσο σκεφτόταν πως ζύγωνε ο καιρός του αποχωρισμού, τόσο παρακάλαγε να αργήσει η μέρα εκείνη.

Αλλά δεν άργησε. Ένα κυριακάτικο απομεσήμερο δέχτηκε την επίσκεψη ενός Ιταλού υπαξιωματικού που τον συνόδευαν τοεις καραμπινιέροι.

Τον γνώφιζε ο Πέτφος αυτόν τον Ιταλό λοχία, τον ευγενικό σπουδαστή της φιλολογίας στο πανεπιστήμιο της Ραβέννας που ο πόλεμος τον έστειλε κληφωτό στη Μεφαρχία Σιένα και από κει στην Αλβανία. Ήπιανε μάλιστα κάποιο βράδυ στο ταβερνάκι του Ραντίδη. Μολαταύτα, τα γόνατά του λύγισαν κι ας όπλισε τη μορφή του ένα αμέριμνο, τάχα, χαμόγελο.

- Καλώς τον Κάρλο, τι έχουμε σινιόρε;
- Έχουμε έφευνα, του είπε και έκανε ένα νόημα στους τφεις τους και μια καθησυχαστική χειφονομία πφος αυτόν.
- Κοπιάστε προθυμοποιήθηκε και ανοίγοντας την πόρτα έδωσε παραγγελία της αδελφής του να τους τρατάρει. Και η πελιδνή Ουρανία χώθηκε στα εσώτερα και στα σβέλτα ξαναεμφανίστηκε με ένα δίσκο, πάνω στο κεφαλόσκαλο του παλαιού τεμένους. Οι φιλοξενούμενοι κατέβασαν μονορούφι το δυνατό τσίπουρο και τσίμπησαν τον πρόχειρο μεζέ που το συνόδευε. Από το βάθος του **κηπάχου αχούστηχαν τώρα οι** πρόσχαρες φωνές των παιδιών και το κεφαλάκι του κοριτσιού πρόβαλε ξαφνιασμένο. Κάποιες φωνές την καλούσαν στο σταματημένο τους παιχνίδι. Και, χοπ, ένας πιτσιοικάς

έτιεξε να την σύρει προς το μέρος του. Κοχάλιασε κι αυτός σαν την αδελφούλα του.

- Κε κέρες³!
- Βάμος παρακέ, της είπε. Έγιος βινιέρον πορ μοζότρος⁴. Και χέρι χέρι τα παιδάκια χώθηκαν πίσω από την πικραγγουριά.

Ο λοχίας, κοιτάζοντάς τον στα μάτια, οώτησε να μάθει τίνος είναι τα παιδιά. Μα πώς; Δικά του ήταν, τίνος άλλου θα μπορούσαν να είναι, διαμαρτυρήθηκε αυτός. Ο δίσκος με τα γεμάτα ποτήρια ξαναφάνηκε. Οι φρατέλοι έβρεχαν τα λαρύγγια τους, υψώνοντας τα γέρια.

- Σαλούτε!
- Σαλούτε!
- Ποώιμος γάμος, με πανέξυπνα μωρά. Ξέρουν και σπανιόλικα βλέπω. Και οι τρεις Ιταλοί στρατιώτες γέλασαν με το υπονοούμενο του λοχία τους.
- 'Ακουσε σενιόφε Πέτφο, του μίλησε σοβαφά εκείνος, εμείς ήφθαμε, ψάξαμε αλλά δεν βφήκαμε τίποτε, έτσι; του είπε και στφάφηκε πφος τους στφατιώτες που ένευσαν καταφατικά. 'Όμως ο καταδότης θα ξανανεβεί στην καζέφνα όσο θα βλέπει αυτά τα παιδιά στην αυλή σου. Και τότε οι Γεφμανοί θα στείλουνε κάποιους δικούς τους πεταλάδες, καπίτο; Αν θέλεις να παίζουν ξένοιαστα στείλε τα σε άλλην γειτονιά. Ειδάλλως κινδυνεύουν κι αυτά και εσείς.

Και, χτυπώντας τον καλωσυνάτα στον ώμο, βγήκε από το προαύλιο με τους δικούς του, γεμάτος υπηρεσιακές φροντίδες.

Και ο Καρεκλάς, το ίδιο βράδυ αποχωριζόταν από τα τέσσερα εβραιόπουλα όχι χωρίς συγκίνηση, αφού τόσο του θύμιζαν τα δικά του δεινοπαθήματα. Τα παιδιά είχαν καλή τύχη, γιατί είχαν πέσει στα σίγουρα χέρια της Ευθυμίας Γιαννοπούλου, ωσότου έφεξε ο Οκτώβρης του '44.

[Από τη συλλογή διηγημάτων του **Ημέρες Κατοχής** (Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1995)]

^{3.} Τι θέλεις;

^{4.} Πάμε πέρα, αυτοί για μας ήρθαν, στα ισπανοεβραϊχά.

ΠΟΙΗΣΗ

ΥΙΤΣΑΚ ΣΑΛΕΒ

(Ισραήλ)

Πάνω στα υψώματα

Πάνω στα υψώματα αντηχούν αχόμα απ' τους τελευταίους ποοφήτες πονεμένες οι φωνές...

και με μιας σιωπή γλύκα. Κανένας να κάνει κήουγμα στην πλατεία κανένας να μαλώνει κανένας να φωνάζει τον πόνο του

Στους εφειπωμένους κάμπους κάθοντ' οι παλιοί κι εκείνος που έχει το δικαίωμα της εξαγοράς κι ο Θεός που χαρίζει τη γονιμότητα κι οι γειτόνισσες που δίνουν τ' όνομα στο νεογέννητο. Κι είναι όλα σαν να μην είχε υποφέρει αχόμα ο άνθρωπος πάνω στη γη σαν να μην έχυνε κανείς ποτέ το αίμα του αδελφού του σαν να μην υπήρχε ποτέ στον κόσμο ο Κάιν, ο 'Αχαμπ, ούτε ο Ζομπ. Σαν να ξεκουραζόταν επιτέλους η Βίβλος απ' τον πόνο των προφητών και των Βασιλέων και σαν νάχε κατεβεί στους κάμπους του σταριού για να δει πώς θερίζουν και πώς ο Μπόζ γεννάει τον 'Ομπεντ ο Όμπεντ τον Ζεσσέ κι ο Ζεσσέ τον Δαυίδ...

> [Από την ανθολογία **«Ποίηση δίχως σύνορα»** της κας Ζερμαίν Μαμαλάκη]

* Αντώνη Σανουδάκη: **Ράους. Στην κόλαση του Μελκ, ο Κώστας Α. Ξεξάκης.** (Εκδόσεις Σύνδεσμος Φιλολόγων **Ρεθύμνου, 1996**)

«Ράους», σημαίνει «έξω» στα γεομανικά. Μια λέξη φορτισμένη με εξάσχηση βίας, σωματικής και ψυγολογικής και συνδυασμένη με μαστιγώματα, οαβδισμούς, εξευτελισμούς της ανθρώπινης ύπαρξης. Τη Δευτέρα 22 Αυγούστου 1994, στις 11 η ώρα το βράδυ τελείωσε η εξομολόγηση του Κώστα Ξεξέχη, στον φιλόλογο Αντώνη Σανουδάκη. Κώστας Ξεξέχης, 85 χρόνων σήμερα, είναι ο άνθρωπος που έζησε από τις 4 του Ιανουαρίου 1944 μέχοι τις 6 Μαΐου 1945 αιχμάλωτος των Γερμανών στα στρατόπεδα συγκέντοωσης Μαουτχάουζεν, Μελα και λίγο στο Εμπεζέ, 488 ημέρες κόλασης από την οποία βγήκε ζωντανός. Μνήμες συγκλονιστικές από τη φοικιαστική πραγματικότητα που έζησε ο συνταξιούχος σήμερα Λυκειάρχης-Φυσικός, μνήμες που ξεκλείδωσε και κατέγραψε με κόπο ο Αντώνης Σανουδάκης. Ένα κείμενο τόσο δυνατό που δύσχολα αποδίδεται με επιθετικούς προσδιορισμούς. Τι θα μπορούσε κανείς να πει

για το ότι «τον Φεβρουάριο του 1945 έχτισαν στο στρατόπεδο του Μελκ έναν ειδικό θάλαμο, πολύ μεγάλο «για να κάνουν μπάνιο οι κρατούμενοι». Έτσι υπέθεσαν όλοι. Και πράγματι, έκαναν μπάνιο μεοικοί και ζεστάθηκε το κοκαλάκι τους. Εκείνη την εποχή μετέφεραν στο στρατόπεδο 2.000 Εβοαιόπουλα από 7 μέχοι 10 χοόνων». Ο Κώστας Ξεξάχης τα είδε, όπως περνούσαν από μπροστά του, ντυμένα με τη στολή των χρατουμένων, με κατακόκκινα μάγουλα, δαχουσμένα μάτια. Τα οδήγησαν εχεί, δήθεν για μπάνιο. Αντί για νερό, διοχέτευσαν στον θάλαμο δηλητηοιώδη αέρια...

Μα*φία Νταλιάνη* (Νέα, 10.7.1996)

* Simone Alizon: «Άσκηση ζωής» (Εκδότης Stock)

Ποτέ δεν θα ειπωθούν τα πάντα για τα στρατόπεδα του θανάτου και για την προγραμματισμένη από τους Ναζί επιχείρηση αφανισμού. Πολλοί τόμοι λείπουν ακόμη από την απαραίτητη βιβλιοθήκη της μνήμης, μολονότι υπάρχουν πολλές διηγήσεις εκ μέρους των επιζησάντων που

με τη βοήθεια ιστοριχών χατάφεραν να τις βγάλουν από την μνήμη τους μετά από χρόνια σιωπής. Η προσπάθεια αφήγησης σε πρώτο πρόσωπο των εφιαλτιχών ωρών χαι του τόπου όπου διεδραματίστηκε το συλλογικό αυτό δράμα συνίσταται σε ένα χαθήχον τόσο επώδυνο όσο χαι ιερό αχόμα χαι όταν οι λέξεις επαναλαμβάνονται αδύναμες, δίνοντας την εντύπωση ότι τραυλίζουν.

Το βιβλίο της Simone Alizon, έρχεται να καταλάβει και αυτό την θέση του ανάμεσα στην μεγάλη λιτανεία των μαρτυριών που έζησαν κατά την διάρκεια αυτών των χρόνων, χρόνων σκοτεινών και πάντα απειλητικών.

Η συγγραφέας δεν είχε συμπληρώσει αχόμα τα 17 της χρόνια όταν την κατέδωσαν και την συνέλαβαν τον Μάρτιο του 1942 - μαζί με την μεγαλύτερη αδελφή της στην οποία αφιερώνει το βιβλίο - για αντίσταση. Εκείνη την στιγμή η έφηβη αγνοεί ακόμα σε ποια «φρικτή μηχανή τρόμου και θανάτου θα οδηγηθεί». Τον Ιανουάριο του 1943 φθάνει στο Άουσβιτς, άφιξη που έχει διηγηθεί χίλιες φορές. Εχεί όπου η ζωή είναι μία εξαίρεση από την συνήθη κατάληξη: τον θάνατο. Στο στρατόπεδο των γυναικών στο Birkenau, η

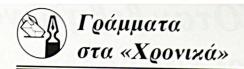
Alizon υπάγεται στις πολιτικές κρατούμενες της Γαλλίας, ως επί το πλείστον αριστερές. Κάπου εκεί κοντά υπάρχει ένας άλλος χώρος τρόμου, αυτός των εβραίων γυναικών ακόμα πιο φρικτός...

Η Marie, η αδελφή της, πεθαίνει σύντομα από εξαθλίωση στα 22 της χρόνια. Τον Ιούλιο του 1943, το μικρό γκοουπ των πολιτικών κρατουμένων μεταφέρεται μερικά χιλιόμετρα έξω από το Birkenau, στο Ράισκο, για να δουλέψει στους κήπους που είχαν χωροταξηθεί από τους Ναζί. Θα υπάρξουν μερικοί μήνες πρόσκαιρης ανάπαυλας. «Στο Ράισκο δεν μας δέρναν αλλά με το παραμιχρό λάθος μας στέλναν στον θάνατο». Τον Ιανουάριο του 1944 επιστροφή στο Birkenau και αναχώρηση για το Behndorf σ' ένα εργοστάσιο αλατιού, ενώ άρχιζε η πτώση της Γεομανίας. Λίγο καιρό μετά, επιτέλους η απελευθέρωση και για μερικές η απίστευτη πραγματοποίηση της πιο τρελής «ελπίδας».

Σε μερικές σεμνές σελίδες η Simone Alizon διηγείται την επιστροφή της στην Γαλλία και τις αγιάτφευτες πληγές της. Θα ήταν αποεπές να κακοχαφακτηφίσουμε την πίκρα αυτής της φράσης που δεν ζητά παρά σιωπή και σεβασμό: «Οι λέξεις μας δεν είναι οι λέξεις σας», γράφει ανάμεσα στην διήγηση και στην ακρόαση το χάσμα δεν μπορεί να μειωθεί. Η αφήγηση αυτή δεν μας δίνει τίποτα το καινούργιο, τίποτα που να μην έχει ειπωθεί. Επαναλαμβάνει κάτι που έχουμε ακούσει αλλού, αλλά αυτή αχοιβώς η επανάληψη έχει νόημα. Η προσπάθεια του επιζήσαντος να θυμηθεί και να διηγηθεί συναντά μία άλλη προσπάθεια, αυτή του αναγνώστη που παίονει την σχυτάλη της διατήρησης μιας μνήμης που δεν πρέπει να χαθεί.

Λάβαμε επίσης:

* Γιαν. Α. Καφαμήτσου. Ύδρας Λεξιλόγιον, ήγουν οι Υδραϊκές λέξεις με κάποιες σημειώσεις ιστορικές λαογραφικές και άλλες, σοβαρές ή ευτράπελες... το κατά δύναμιν (Ύδρα, 1996).

«Όλοι είμαστε αδέρφια...»

Σε επιστολή του ο κ. Γ. Π. Νικολόπουλος αναφέρει τα παρακάτω:

«Είησα κι εγώ την εποχή που διεπράχθη το Εμεγαλύτερο έγκλημα της εξολόθρευσης εκατομμυρίων Εβραίων. Διδάσκοντας, για 40 χρόνια στο Κολλέγιο Αθηνών - Ψυχικού από το 1947, είχα την ευκαιρία να γνωρίσω πολλούς Έλληνες Εβραίους, έχοντας τα παιδιά τους μαθητές μου.

'Ακουγα από πολλούς γονείς, που ήταν συγγενείς των θυμάτων του ναζισμού ή επιζήσαντες, να διηγούνται τις τραγικές στιγμές που έζησαν τότε.

Με την ευχαιρία της τελετής για τα 50 χρόνια της σφαγής και του αφανισμού των Εβραίων της Ελλάδας και όλου του κόσμου, θα θελα να επισημάνω το ότι και σήμερα ακόμη υπάρχουν σε πολλές χώρες, οργανώσεις κατά των Εβραίων.

Φαίνεται πως τα παθήματα δε μας έγιναν μαθήματα. Κι αχόμη να τονίσω ότι όλες οι χυβερνήσεις των χρατών του χόσμου, θα πρέπει να λάβουν αυστηρά μέτρα χατά των αντιεβραϊστών.

Τα ίσα ανθοώπινα δικαιώματα μάς επιβάλλουν να προσπαθούμε για ειρηνική συμβίωση των λαών.

Οι διαφορές στο χρώμα και τη θρησκεία δε δίνουν σε κανέναν το δικαίωμα να χωρίζει τους ανθρώπους σε «καλούς» και «κακούς».

Όλοι είμαστε αδέρφια, πλάσματα του ιδίου Δημιουργού με ίσα δικαιώματα στη ζωή».

Σημείωση:

Το άφθρο του κ. Γ.Μ. Σαρηγιάννη «Μερικές σκέψεις για την μελέτη των εβραϊκών ζητημάτων», που δημοσιεύσαμε στο τεύχος 143/ Μάιος -Ιούνιος 1996, είναι αναδημοσίευση από το τεύχος 55 / Ιαν. - Ιούνιος 1995 του περιοδικού «Σύγχονα Θέματα».

Όταν βεβηλώνονται οι τάφοι...

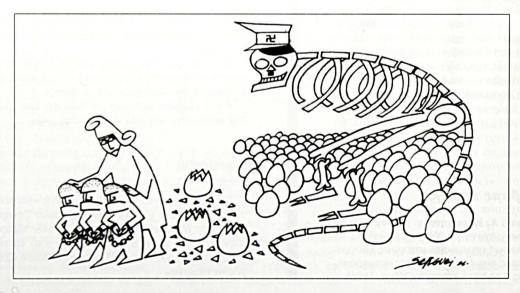
Συνέχεια από σελ. 2

επηρεασμό από είδη «σκληρής» μουσικής, άλλοι για ενήλικες που επαναστατούσαν κατά του κοινωνικού κατεστημένου, άλλοι για κακά αποτελέσματα από την ανεργία, άλλοι... άλλοι. 'Εβοισκαν όλες αυτές τις εξηγήσεις γιατί οι περισσότεροι δεν ήθελαν να πιστέψουν ότι οι βανδαλισμοί ήταν έργο φαντασμάτων του παρελθόντος, νεαρών ατόμων τους οποίους διάφορες δυνάμεις τους έχουν εμβολιάσει με την κατάρα των φυλετιχών διαχοίσεων, του ρατσισμού, της μη ανοχής, του αντισημιτισμού. Δεν ήθελαν να παραδεχθούν ότι επρόκειτο για στρατευμένα αντιχοινωνιχά στοιγεία, κατευθυνόμενα μεθοδικά.

ΤΩΡΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ, όπως ποοηγούμενα στη Γεομανία, αρχίζουν να αντιλαμβάνονται ότι η αντιμετώπιση των φασιστών οπαδών του Χιτλεοισμού δεν είναι μόνον έργο της αστυνομίας και της

δικαιοσύνης. Αποτελεί κυρίως έργο της πολιτείας, καθήκον των κομμάτων (της Δεξιάς, του Κέντρου και της Αριστεράς), ευθύνη της κοινωνίας κι αποστολή της παιδείας να διδάξουν τις καταστροφές που επέφερε σ' ολόκληρη την ανθρωπότητα η μισαλλοδοξία του ρατσισμού και η εύκολη χρησιμοποίηση του αντισημιτισμού ως έωλη δικαιολογία για τις βαναυσότητες.

ΟΙ ΤΑΦΟΙ που βεβηλώνονται οπουδήποτε της Ευρώπης, αποδεικνύουν πως οι δυνάμεις του σκότους και του μίσους είναι πάντοτε παρούσες και ισχυρές. Αποτελούν μία υπαρκτή απειλή για τον άνθρωπο και τον πολιτισμό της γηραιάς ηπείρου, μια απειλή από την οποία κανείς δεν μπορεί να θεωρήσει πως είναι προφυλαγμένος. Όπως, ακριβώς, συνέβη και με τον καταστροφικό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Τα σχίτσα είναι από την Monde.

ENGLISH SUMMARY

OF THE CONTENTS OF ISSUE No 145

September - October 1996

The main article entitled **«When graves** are being desecrated» refers to the previous (May 10, 1990 in Carpentras) and the recent (June 6, 1996 in Toulon) desecrations of Jewish and other cemetaries in France. As one may read in the article, «the graves which are being desecrated anywhere in Europe, are a proof that the powers of darkness are ever present and powerful».

The Last Will and Testament of a Jewish woman of Zakynthos (an Ionian island), drawn up in the 17th century, is presented by the local historian Mr. Leonidas Zois.

During the Graeco-Turkish war in Asia Minor (1922), Herman Spürer saved many Greek people, who's lifes where in danger because of the brutalities of the Turks. Mr. Raphael Frezis discusses Spürer's personality, the large tobacco storerooms he created in Volos, and his death in 1927.

Mr. E. Moissis comments on an article, which dates back to 1912, of the paper «Jewish Review». The article refers to the inauguration of the Synagogue of Berlin.

A poem by the Israeli poet Yitzhak Salev is published translated by Mrs Germaine Mamalaki.

The action of the Jewish Brigade, which was founded during World War II and fought on the side of the Allies, is presented by Mr. Elias Hatzopoulos. A part of the Brigade may be seen in the photograph on the cover page of this issue.

A report follows on the memorial service which took place in August 1996 in the old synagogue on the Dodecanese island of Kos, on the initiative of the Jewish Youth and the Central Board of Jewish Communities in Greece.

The mathematician Mr. Georgios
Zoumbos has made a study of marriage
in the Jewish Community of Corfu, in the
years 1885-1900.

A short story by Mr. N. Sideropoulos is based on the true story of a Jewish family of Verroia during the time of German persecution.

There follow book reviews and reader's letters.

Στην οδό Όθωνος 8, θα μπορούσατε να θανμάσετε τη συλλογή Γαϊτη, ενώ περιμένετε στην ουρά... αλλά στη EUROBANK

Γιατί εδώ, η ταχύτατη εξυ-

πηρέτηση των πελατών και η εργονομία του χώρου δεν επιτρέπουν τη δημιουργία συνωστισμού. Και βέβαια αυτό δεν είναι το μοναδικό πλεονέκτημα του καταστήματος της Eurobank στην οδό Όθωνος 8, στην πλατεία Συντάγματος.

Αν δεν προσέφερε τις πιο πρωτοποριακές και αποδοτικές τραπεζικές υπηρεσίες, θα μπορούσε να είναι ένα μικρό μουσείο σύγχρονης τέχνης.

Γιατί τους χώρους του κοσμεί μια αυθεντική έκθεση έργων του Γιάννη Γαΐτη. Άλλωστε η διάδοση της τέχνης και η σύνδεσή της με την καθημερινή ζωή είναι ένας από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς στόγους κάθε εξελιγμένης κοινωνίας. Είναι ο στόγος μιας Τράπεζας Αξιών, της Eurobank.

άπεζα